

12.
Međunarodni
FESTIVAL
GLUMCA
Nikšić
2015

www.niksickopozoriste.com

NIKŠIČKO POZORIŠTE POZORIŠTE

Broj 21

Godina 59.

Oktobar, 2015.

ISSN 180-783X

Novi projekat Nikšićkog pozorišta: „**Personae non gratae**“ – **kradljivice tuđih identiteta**

Varja Đukić
Literatura i teatar
su nerazdvojni

Jadranka Jovanović
Važno je
ostati svoj

Naod Zorić
Crtež je
moja duša

Umjesto uvodnika – riječ urednika

Septembar u Nikšiću

Jesen je. Hodam glavnom gradskom ulicom. Lišće šušti pod nogama. I oči su obojene bojama jeseni. Prve kapi kiše probudiše u meni stihove Vita Nikolića: ...I opet sam si Nikoliću... Kišu dočekujem na dlanu. Spira umor i briše godine. Melanholija, samoća, nemir i tuga ne pripadaju meni. I ovaj grad prkosi listopadnom vremenu. Kiše u Nikšiću, nad kojim stražari Vojnik, govore kao uvijek, jezikom bogate duše koja umije da se raduje. A ima i čemu!

Septembar – početak. Nova, stara riječ. Novi nemir. Novi nespokoj. Lijepo je govoriti jezikom početka. On gradi priču. Priča gradi most i viziju. I ovog puta, septembar u Nikšiću, govori jezikom obilja. Premijera „*Personae non gratae*“, pozorišna priča – intrigantna i inspirativna.

Prelistavam dane. Radujem se. Uzbuđenje sa pogledom kroz „retrovizor“ „*Septembarskih dana*“... Nižu se poetske riječi, pitke i nježne. Provokativno drske i surovo istinite. To pokazaše i dokazaše književni dostojanstvenici, u susretima sa publikom, na književnim večerima. Literate u kreativnim radionicama, kod mladih ljudi zagolicaše maštu i probudiše im volju za čitanjem. A knjiga već odavno „stanuje u Nikšiću“. Njen *sajam* u Pozorištu, zagolica maštu čitalaca, vjernih i željnih opijajućeg mirisa knjige.

Da, volim riječi. Posebno one lijepe, zapakovane među koricama proze i poezije. Njeguimo ih! One otvaraju vidike, pomjeraju horizonte. Umjesto šala i kape ogrnite se poezijom. Ona bogatije grije. Oplemenjuje dušu, budi radost u nama... Umjesto melanholije osjetićete strast prema životu.

Nikšićki septembar pokazao je, da je život, osim u knjigama i njihovim inscenacijama, „napisan“ i na likovnim platnima. Radovi *Naoda Zorića*, crnogorskog ekspresioniste, vjerno pokazaše čistoću duše gorštaka, ogrnutih plaštom vremena i surove prirode.

Ulicama i bulevarima odzvanjaju zvuci gitare najvećih majstora tog čarobnog instrumenta, koji kao i knjiga, odavno stanuje u Nikšiću, u *Gitari festivalu*. U vazduhu se još osjeća uzbudljiva energija baršunastog glasa i tonova *Jadranke Jovanović*, svjetski poznate operске dive, *Crnogorskog simfonijskog orkestra* i braće *Teofilović*. Izložbe dokumenata svjedoče i opominju. Sjećanja na počivše znamenite ličnosti ovoga grada, govore da oni nikada ne umiru.

Dragi čitaoci časopisa „Pozorište“, vi dobro znate da magle skrivaju vidike neznanima i da one, sa kišom, obeshrabruju slabe. Vizionari hrle životu, noseći kestenje u džepu.

Bogati životnim očekivanjima dođite u Nikšićko pozorište, gdje vas čekaju dramski umjetnici na „*Međunarodnom festivalu glumca*“. Ta internacionalna smotra glume i riječ prijatelja, ugrijaće vas umjesto šoljice toploga čaja. *Dramska umjetnost* - čarolija jednog neobičnog svijeta, kuca na kapije drevnog Onogošta i čeka na vas. Vas odabrane. A, u odabrane spadate i vi, čitaoci „Pozorišta“.

S.Marojević

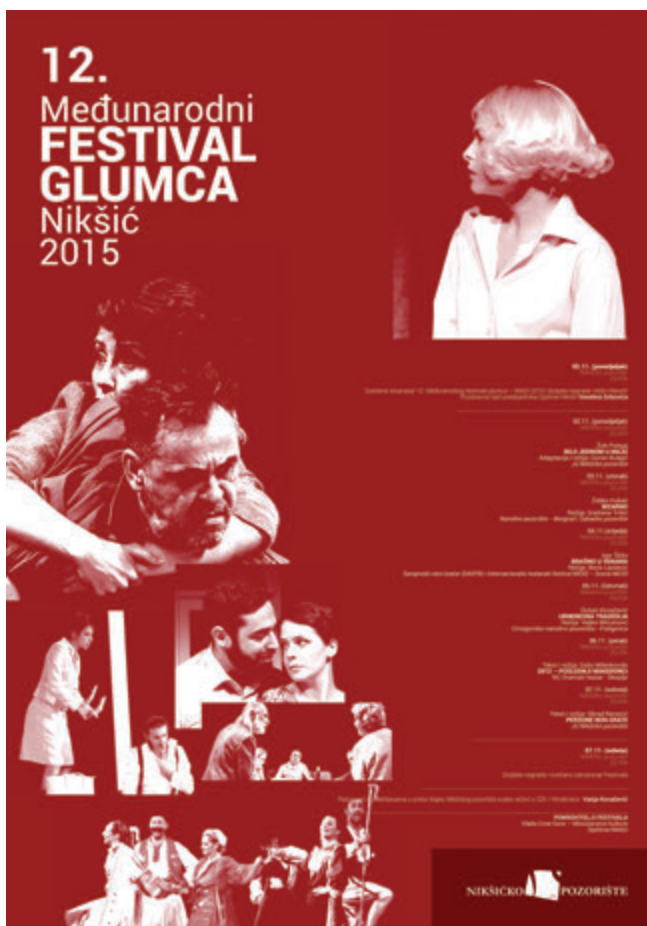
slavam@t-com.me

...Aktuelno...

„Međunarodni festival glumca Nikšić 2015“

Smotra umješnosti glume

U Nikšićkom pozorištu sve je spremno za početak velike smotre umješnosti glume – XII „Međunarodnog festivala glumca Nikšić 2015“, koji će biti održan od 2. do 7. novembra. Festival će otvoriti **Veselin Grbović**, predsjednik Opštine, a na svečanosti će biti uručena nagrada „Veljko Mandić“, koja se tradicionalno dodjeljuje za doprinos pozorišnom stvaralaštvu.

Plakat Festivala

Prema odluci selektora **Zorana Bulajića** i Savjeta Festivala, u takmičarskom dijelu programa biće izvedeno šest predstava, od kojih su tri iz Crne Gore, a druge su iz zemalja okruženja (Makedonija, Srbija i Bosna i Hercegovina).

Festivalski repertoar će otvoriti ansambl predstave „**Bilo jednom u maju**“, čiji je producent Nikšićko pozorište. Predstava je rađena po tekstu mađarskog pisca **Žolta Požgaja**, a adaptaciju i režiju potpisuje **Goran Bulajić**, poznati crnogorski reditelj. Uloge tumače: **Kristina**

Stevović, Gordana Mićunović, Nikola Vasiljević, Stevan Radusinović, Jovan Krivokapić, Miloš Pejović, Boban Čvorović i Nebojša Vulcanović.

Drugog dana Festivala će biti izvedena predstava „**Bizarno**“, koja je rađena u koprodukciji **Narodnog pozorišta iz Beograda i Šabačkog pozorišta**. Tekst je poznatog dramaturga **Željka Hubača**, a režiju je uradila **Snežana Trišić**. U ovoj beogradsko-šabačkoj predstavi igraju: **Igor Đorđević, Nikola Vujović, Miloš Đorđević, Sonja Milojević i Suzana Lukić.**

Sarajevski ratni teatar (SARTR) i Internacionalni teatarski festival MESS, takmičiće se sa komadom „**Brašno u venama**“, koji je rađen po tekstu **Igora Štiksa**, a u režiji **Borisa Liješevića**. Uloge u predstavi ostvaruju: **Miki Trifunov, Kaća Dorić, Izudin Bajrović, Admir Glamočak, Selma Alispahić i Jasenko Pašić.**

Na „**Međunarodnom festivalu glumca Nikšić 2015**“, **Crnogorsko narodno pozorište** predstaviće se sa „**Urnebesnom tragedijom**“, **Dušana Kovačevića**, čiju režiju potpisuje **Veljko Mićunović**. Uloge u predstavi povjerene su: **Ani Vujošević, Mladenu Neleviću, Vulu Markoviću, Nadi Vukčević, Branimiru Popoviću, Branki Stanić, Metu Jovanovskom, Mišu Obradoviću i Momu Pićuriću.**

Predzadnji dan takmičarskog dijela programa Festivala, rezervisan je za skopski **NU Dramski teatar** i predstavu „**2012- Posljednji Makedonci**“. Tekst i režiju potpisuje **Sašo Milenovski**, a glumci su: **Biljana Beličalec Aleksić, Biljana Dragičević Projkovska, Trajanka Ilijeva, Rubens Muratovski, Zoran Ljutkov i Igor Angelov.**

Posljednju stranicu repertoara „prelistaće“ glumci „**Persone non grate**“, predstave čiji tekst i režiju potpisuje Nikšićanin **Obrad Nenezić**. Uloge su povjerene crnogorskim i glumcima iz okruženja: **Branki Stanić, Nikoli Vasiljeviću, Karmen Bardak, Aleksandru Raduloviću i Mihailu Peroševiću.**

U okviru off programa Festivala, svako veče, nakon izvođenja predstave, će biti organizovani okrugli stolovi kritike, čiji je moderator **Vanja Kovačević**, novinar i publicista.

Žiri u sastavu **Petar Pejaković (predsjednik), Mirko Vlahović i Sreten Mitrović (članovi)**, odlučiće ko će na nikšićkom Festivalu dobiti prestižne nagrade: **Grand prix za najbolju glumicu, Grand prix za najboljeg glumca, Grand prix za najbolji partnerski odnos na sceni, Grand prix za najbolju epizodnu žensku ulogu i Grand prix za najbolju epizodnu mušku ulogu.** Dodjelom nagrada, Festival u Nikšiću će biti završen u subotu, 7. novembra.

SM.

... *Novi projekti...*

„*Persone non grate*“ – kradljivice tuđih identiteta

Nikšićko pozorište je početak sezone 2015/2016 obilježilo svečarski – premijerom na večernjoj sceni. Riječ je o duhovitoj drami „*Persone non grate*“, čiji tekst i režiju potpisuje **Obrad Nenezić**, koji je na tom projektu okupio ekipu akademaca iz zemlje i regiona. Glumački ansambl: **Branka Stanić**, **Nikola Vasiljević**, **Karmen Bardak**, **Aleksandar Radulović** i **Mihailo Perošević**, u izuzetnoj scenskoj inventivnosti i sinergiji u dosadašnja tri izvođenja, pokazali su sa koliko se žara i ljubavi treba ući u posao, da bi se postigao uspjeh. Uspjeh je bio više nego očigledan, što je publika frenetičnim aplauzom i nagradila njihovu kreativnost. Cjelokupnom scenskom efektu savremene priče o tranziciji, društvenim devijacijama i poremećajima, zapažen doprinos dao je drugi dio ekipe, mladi umjetnici iz Nikšića: **Darko Musić**, scenograf, **Nikolina Mijušković**, kostimograf, te **Milutin Radonjić**, muzičar i **Mića Kadović**, dizajner.

No, ono što novi komad Nikšićkog pozorišta čini posebnim je njegova dramaturška slojevitost. Gledalac na sceni ne vidi samo klasičnu dramu, komediju zabune, trenutka, ili situacije,

Ansambl „Persone non grata“

već doživljava i jednu novu – postmodernu viziju naše društvene stvarnosti. Inovativnim rediteljskim rješenjem aktiviran je gledalac. Dovodi ga u vizuru televizijskog studija gdje se snima drama, uspjevajući da u posdramskom maniru razbije pozorišnu iluziju. Homogenost na sceni čuva zbijena dramska struktura koja predstavlja master. Tim pristupom Nenezić je proširio dramaturšku rekonstrukciju sa pozorišnog na masmedijski nivo. Stvorio je predstavu koja komunicira sa svim gledalačkim profilima. Dokumen-

tarnost, je posebna odlika ovog pozorišnog djela i ona je od početka nastanka teksta i njegove inscenacije apostrofirana od strane autora. Na taj način odrađene „*Persone non grate*“ su još jedna novina i raritet na ovim, ali i širim dramskim prostorima. Ta zamisao je još od početka bila pozdravljena od glumaca, koji su svako, na svoj osoben način, projektu dali nemjerljiv doprinos. Na istom „fonu“ bio je ostali dio umjetničke, ali i tehničke ekipe predstave. Okupljeni oko te ideje, svojim pojedinačnim šarmom i umjećem postigli su scensku trodimenzijalnost.

Multimedijalnost nije jedina osobenost cjelokupnog projekta. Njegova vidljiva karakteristika je i univerzalnost, jer, iako je tema domaća, ona je čitljiva i dobro razumljiva na svim meridijanima. Ta „savremena priča o nama i za nas“, htjeli mi to ili ne, tiče se nas i „hoće da nas dotiče“. „*Persone non grate*“ su jednako prisutne na bilo kom mjestu na planeti, gdje „mali ljudi imaju velike ambicije, gdje se likovi bolje i udobnije osjećaju u tuđim ličnostima i identitetima, zvanjima i komoditetima. „Baškare su u snobizmu i malograđanštini“ – riječi su autora Nenezića. On dodaje da „upravo u tim devijacijama, izdeformisanim hronotopima leže mnoga djela, duhovito-ozbiljna, groteskno-lijepa, bolno-melemna... Leže 'Persone non grate' – kradljivci tuđih identiteta“.

Navedene odlike u drami daju ne samo zabavan, već i edukativni karakter. Tog uvjerenja je glumica Branka Stanić, koja ističe, da je u poremećenom svijetu vrijednosti mlađa populacija ugrožena, jer konzumira ukuse virtelnog svijeta.

„Misija umjetnosti i jeste u tome da ukažemo na devijacije u društvu, u sistemima, u nama samima. Da probudi ono racionalno u čovjeku, da ga okrene da bude čovjek, a ne da bude samo u službi potrošačkog društva. Ako sa ovom predstavom u tome uspijemo, onda smo mi odradili svoju misiju, na radost cijele ekipe, ali i producenta - Nikšićkog pozorišta“, kazala je Stanić.

Za njenu koleginicu Karmen Bardak, tekst „Persone non grate“, je doživjela kao izazov, jer je kompleksan i cijela priča je neka verzija 'Pokondirene tikve', ili 'Gospođe ministarke'.

Branka Stanić i Nikola Vasiljević

Aktuelan je i bez obzira što priča ide iz crnogorskog ugla ona je i globalna vezana. Karaktera i situacija iz 'Persona', ima u svim društvima, jer površnost, falsifikat i velike ambicije su karakteristike falšnih ljudi“, zaključuje Bardak.

Njen partner na sceni Aleksandar Radulović, kome je ovo treći angažman za produkciju Nikšićkog pozorišta, ne skriva zadovoljstvo što je ponovo među nikšićkom publikom i u Nikšićkom pozorištu. „Kako polazim od maksime da nema lose knjige, tako cijenim da nema ni lose predstave. Svaka produkcija, pogotovu u današnjem kapitalističkom društvu, koja obezbijedi da predstava izađe, gest je humanosti. Predstave jesu prolazne, one su duhovi pozorišta, ali zahvaljujući tim duhovima pozorište egzistira vjekovima. Sa Nenezićem ne radim prvi put i njegovo stvaralaštvo je aktuelno. Ci-

jenim da će tako nastaviti! Živimo u vremenu informacija koje nijesu tačne i bilo koja istina se utapa u poplavi neistina. Pobornici istinitih informacija moraju napraviti sebi poziciju, kako bi istinu iznjedrili, odnosno da ona ima svoje trajanje. E, to je zadatak ove predstave, tokom čije smo jednoipomjesečne pripreme imali stalno na umu da gađamo pravo u metu, u cilj. Pogodili smo ga! Lično, sam, ali i ostali članovi ansambla, ušli u ovaj posao sa puno smpouzdanja. Publika je sve naše poruke dobro iščitala, što govori da sve što smo radili je u službi pozorišne umjetnosti.

Za Nikolinu Mijušković, kostimografkinju u predstavi, po zanimanju dizajnerka u tehnologiji tekstila, rad na ovoj predstavi bio je maštovit. „Kostimografija je timski rad reditelja, scenografa i kostimografa, a španski šarm kostima, za mene je više od izazova. Radila sam uživajući, sa namjerom da talentovanom i posvećenom glumačkom ansamblu svojim kreatorskim idejama dam scensku posebnost. Jas am samo bila jedna karika u lancu, koji je na kraju zasijao punim sjajem“, izjavila je Mijušković.

Nesumnjivo, sa tim ciljem je i nastao ovaj komad i na njegovom putu od pera do scene, trebalo je dosta truda i umjeća, koji se na kraju isplatio. To se već potvrdilo na premijeri, kroz reakciju publike i njeno devedesetominutno iščitavanje komada je „obezbijedio“ mjesto na repertoaru Nikšićkog pozorišta, koje je u posljednje vrijeme sa dramama Nenezića ostavilo vidan pečat u crnogorskoj dramaturgiji, ali i u dramargiji reiona.

S. Marojević

...Bilježimo...

„Septembarski dani Nikšić 2015“

Bogat program kulturnih dešavanja

U Nikšiću, septembar je mjesec kada grad u čast slobode, „svečano ruho“ obuče i kada se istorija grada slavi na najbolji mogući način – organizovanjem brojnih sadržaja iz kulture u okviru tradicionalnog programa „Septembarski dani“. Ovogodišnji repertoar te značajne smotre kulture, kako po broju, tako i po kvalitetu, nadmašio je dosadašnja izdanja i Nikšiću dao, makar za kratko vrijeme, epitet kulturne prijestonice. Naslovi različitih umjetničkih izraza i žanrova, njih četrdesetak, protekli su u znaku knjige, pozorišne, likovne i muzičke umjetnosti.

Centralni događaj bili su XVIII „Nikšićki književni susreti“, koji su okupili najznačajnija imena savremene književnosti iz zemlje i regiona. Ta prepoznatljiva smotra književnog stvaralaštva na prostoru nekadašnje Jugoslavije iz druge polovine minulog vijeka,

nakon dvije decenije pauze, obnovljena je prošle godine. Ovog puta program Književnih susreta bio je veoma raznolik i sadržajan, o čemu najbolje svjedoče organizovane književne i pjesničke večeri, promocije novih knjiga, sajam knjige, susreti pisaca sa djecom, ali i drugi prateći sadržaji. Pored romana „Osmijeh za Mariju Mihailović“, Obrada Nenezića i „Maslai“, Ognjena Spahića, u okviru Susreta, a na Mini sajmu knjige, promovisana je knjiga „Njegoš naš nasušni“, Gorana Sekulovića i nova izdanja Knjižare „Karver“: „Luđak je vječno dijete“ Boža Koprivice, „Malvina i druge priče“, Mirka Kovača, „Tvoje nježne godine“, Arsena Dedića i „IN PATRIA“, Varje Đukić. Nikšićko pozorište i Filozofski fakultet rganizovali su omaž profesoru Slobodanu Vujačiću, a Društvo poštovalaca Nikšića, promovisalo je knjigu „Laureati nikšićkog

---

sporta 1970-2015“. Nikšićko pozorište je bilo domaćin **Mini sajma „Među knjigama“**, na kojem se predstavilo 14 crnogorskih izdavača. Izdavači i posjetioci i ove godine donirali su knjige, sa namjerom da se obogati književni fond gradske biblioteke „Njegoš“. „Potpis“ na septembarski program ostavila je Nacionalna biblioteka Đurđe Crnojević sa Cetinja, koja je organizovala dokumentarnu izložbu o ulozi crnogorske žene u Drugom svjetskom ratu, pod nazivom **„Bez vas se ne može pisati istorija“**. Zanimljivi i posebno dopadljivi događaji bile su izložbe likovnih radova **Naoda Zorića** i izložba slika **Mirka Brkuljana**, neizlaganih radova **Ilija Šobajića** i album fotografija **Bele Mačasovskog**. Na Kultopisu se predstavio **Miodrag Skale Gvozdrenović**, proslavljeni sportista, rođen u Nikšiću.

Interesantan i dobro posjećen dio programa „Septembarskih dana“ bili su muzički događaji: internacionalni Festival **„Bedem fest“**, na kojem su početkom mjeseca nastupiti veliki broj poznatih izvođača, među kojima je bila i **Josipa Lisac**. Festival se organizovao na Bedemu, pod sloganom „Mir, brate, mir“, a otvoren je defileom Vojnog orkestra. Dobru posjećenost u Nikšićkom pozorištu imao je koncert **Crnogorskog simfonijskog orkestra**, gdje je kao solista nastupio **David Tomasi**, prošlogodišnji pobjednik Gitar festa i jedan od najperspektivnijih mladih gitarista. Taj koncert je bio uvertira za X Gitar festivala. U Nikšićkom pozorištu nastupila je operna diva **Jadranka Jovanović**. Interesovanje publike u Pozorištu bilo je veliko i za gostovanje braće **Teofilov**, koje su organizovali Centar za razvoj Pive i „Zahumlje“. Na Sceni 213, za ljubitelje sedme umjetnosti, prikazana su dva animirana i tri igrana filma. „Zahumlje“ je priredilo koncerte hora, dječijeg ansambla i prve postave, a u saradnji sa Opštinom Nikšić organizovalo je dvodnevnu manifestaciju **„Dobri duh Nikšića“**. „Septembarski dani“, ove godine su zatvoreni na Sceni 213, prigodnim programom NVO „Udruženje paraplegičara Nikšić“, pod nazivom **„Vi, ne znate, šta mi znamo“**, koji je sastavni dio projekta **„Neka se čuje i naš glas“**.

Nikšićko pozorište, u posljednjoj deceniji, svojim repertoarom, dalo je posebno obilježje „Septembarskim danima“. Tako je bilo i ovog puta, jer je u sali Pozorišta i na Sceni 213, izvedeno ukupno sedam pozorišnih predstava. Na večernjoj sceni izvedeno je pet naslova: jedan (premijera **„Persone non grate“**) iz sopstvene produkcije i četiri teatarska ostvarenja gostujućih produkcija. Oko tri hiljade najmlađih gledalaca iz školskih i predškolskih ustanova sa šireg područja grada i seoskih naselja, uživali su u izvođenju dvije predstave: baletske predstave **„Aladin i čarobna lampa“** i pozorišne predstave za djecu **„Ždera iz kontejnera“**.

S.M.

...*Bilježimo*...

„*Nikšićki književni susreti*“

Knjiga stanuje u Nikšiću

Piše: mr Goran Radojičić

Septembar je u Nikšiću poseban mjesec. To je vrijeme kada se slavi sloboda i to na dostojanstven način - afirmacijom kulture. Uprilичeni tim povodom, tradicionalni „Septembarski dani“, ove godine protekli su u znaku knjige i XVIII „Nikšićkih književnih susreta“.

Prošlogodišnjim obnavljanjem te višedecenijski prepoznatljive smotre književnosti na nekadašnjem jedinstvenom jugoslovenskom prostoru, Nikšić je još jednom potvrdio da je grad kulture, mjesto u kojem stanuje pisana umjetnost. Taj epitet, ovaj grad je dobio u drugoj polovini minulog vijeka, kada su u „**Nikšićki književni susreti**“ okupljali najveća imena južnoslovenske književnosti, koji su vodili polemičke analize, nailazili na ideje za novo stvaralaštvo i prezentovali knjigu kao civilizacijsko blago. A onda, kao da je nestalo potrebe da se čuje glas pisaca i drugih umjetnika. Umjetnost je dospjela na margine, a Nikšić se izgubio u tranzicijskim viorima. Ovdašnji književnici pokušavali su bijenalno da obnove tu značajnu manifestaciju 1994. godine. No, u toj namjeri nijesu uspjeli, ili bolje rečeno, njihov glas se nije daleko čuo. Kulturna tama je bila jača od njihovih želja i entuzijazma. Sve je tada ostalo na samo dobroj ideji. Dvije decenije kasnije kreće se sa novom pričom. Ovog puta uspješno! U decembru, 2014. godina, obnovljeni Susreti okupili su četrdesetak afirmisanih književnika iz države i zemalja okruženja, iza kojih je ostalo čvrsto obećanje da će ta manifestacija trajno zaživjeti u ovom gradu. Tako je i bilo!

Centar za kulturu, u saradnji sa drugim ustanovama kulture u gradu i državi, uz podršku Ministarstva kulture i Opštine Nikšić, ove godine, od 21. do 27. septembra, u Nikšiću je na Književnim susretima okupio najznačajnija imena savremene književnosti iz zemlje i regiona. U okviru te literarne smotre realizovano je trideset kvalitetnih programa, među kojima su najznačajniji: književne večeri, promocije novih naslova i sajam knjiga... Književnici: **Obrad Nenezić, Ljubivoje Ršumović, Filip David i Ognjen Spahić**, ali i pjesnici iz Nikšića i Crne Gore, živim razgovorima, dinamičnim dijalozima, interesantnim pričama i lijepim sjećanjima, učinili su magičnim XVIII „Nikšićke književne susrete“.

Susreti su zvanično otvoreni promocijom Nenezićevog romana „**Osmijeh za Mariju Mihailović**“, Na „Sceni 213“, to veče tražilo se mjesto više, jer je publika, između ostalog, htjela da čuje čovjeka koji se odvažio da piše o legendarnom Ljubu Čupiću. U istoj Sali gostovali su i Ljubivoje Ršumović, Filip David i Ognjen Spahić. Zadovoljstvo publike bilo je očigledno, jer slušati uživo neke od najboljih savremenih pisaca naših prostora bila je privilegija i zadovoljstvo.

Najmlađoj publici bio je namijenjen poseban segment sedmodnevnog programa Susreta. Poetski čas sa Ljubivojem Ršumovićem, u sali Nikšićkog pozorišta neprocjenjivo je iskustvo

za oko pet stotina đaka nikšićkih osnovnih škola. „Fore i fazoni“, govore o besmrtnosti i vanvremenosti poezije tog antologijskog dječijeg pisca. Ršum je svojim nastupom pred nikšićkim mališanima, još jednom pokazao svu svoju nemjerljivu i nesebičnu ljubav prema djeci.

Susreti su okupili i nikšićke dječije pjesnike, koji su obišli gradske osnovne škole i na poetskim časovima širili ljubav prema knjizi, pisanju i umjetnosti uopšte. Ovo je vjerovatno jedna od najljepših i najkorisnijih zamisli kada su Susreti u pitanju, jer motivisati djecu da čitaju i zavole knjigu, kako bi kada odrastu znali da cijene sve ono što su uradile prethodne generacije, vrijedno je posebne pažnje.

Ovogodišnji Književni susreti su bili zaokružena cjelina, jer pored živog književnog programa, u foajeu Nikšićkog pozorišta - mjestu gdje knjiga, pored biblioteke, ima najbolje mjesto,

priređen je i Mini sajam knjiga, pod nazivom „Među knjigama“. Crnogorske izdavačke kuće su tokom sedmodnevnog trajanja Sajma, ponudile posjetiocima raznolik repertoar naslova iz različitih oblasti, a izdavači su ujedno predstavili i svoju produkciju. Programski drugačiji, taj segment manifestacije Susreta, imao je svoju opravdanost. Osim promocije izdavaštva i knjige uopšte, Sajam je imao i akciju poklanjanja makar jedne knjige, sa ciljem da se obogati književni fond Gradske biblioteke „Njegoš“ u Nikšiću.

Književni susreti bili su posvećeni i poeziji i to kroz večeri nikšićkih i crnogorskih pjesnika. Publika je uživala u ostvarenjima najpoznatijih ovovremenskih stvaralaca poezije. Nikšićki i crnogorski pjesnici bili su dočekani i ispraćeni burnim aplauzima, a prisustvo mladih u publici, dokazao je da poezija, danas, u Nikšiću živi svoj novi život. Sa tih večeri ostala je da jasna poruka: Poezija se i dalje piše i čita, govori i voli i nije zamrla, niti je zaboravljena. Poezija je živa među

osnovcima, gimnazijalcima i studentima! U programima XVIII „Nikšićkih književnih susreta“, posebno su aktivni bili članovi Književnih zajednica „Vladimir Mijušković“ i „Mirko Banjević“, ali i Književni klub „Poenta poetika“. Mladi iz tog Kluba bili su prvi put dio ove priče, čime je stavljeno do znanja da organizatori brinu o onima koji treba da naslijede i očuvaju „Nikšićke književne susrete“. Dobra organizacija, bogat program i zavidna posjećenost sadržaja, potvrdili su da su „Nikšićki književni susreti“ potrebni ovom gradu i da ga oni, uz druge sadržaje kulture, čine prepoznatljivim na crnogorskom, ali i širem prostoru. Još jednom se potvrdila davno izrečena teza: „Knjiga stanuje u Nikšiću“.

...Bilježimo...

„Nikšićki književni susreti“ – promocija knjiga

„Osmijeh za Mariju Mihailovič“ – dekonstrukcija mita o Ljubu Čupiću

Piše: mr Goran Radojičić

Roman Osmijeh za Mariju Mihailovič predstavlja dekonstrukciju mita o Ljubu Čupiću. Proces dekonstrukcije leži na nekoliko ključnih motiva, a izdvajaju se motiv rata, osmijeha i ljubavi. Ključni elementi priče koju donosi Nenezićev roman u skladu su sa istorijskim faktima, ali ovaj tekst ne robuje istoriji i predrasudama, već donosi neki sasvim nov i drugačiji pogled na značenje osmijeha našeg narodnog heroja. Ljubo Čupić dobija novo značenje i novo mjesto u istoriji, ali ovog puta crnogorske književnosti

Osmijeh za Mariju Mihailovič je drugi roman Obrada Nenezića. Nakon Ljetopisja zaboravljenog grada, čitaoci su dugo čekali na novo ostvarenje iz pera ovog književnika.

Kompozicija romana, hronotop, likovi i njihova karakterizacija, vrednovanje istorijskih fakata, čine ovaj roman izuzetno zanimljivim tekstom koji je u skladu sa postmodernističkom poetikom. Preispitivanje nametnutih istina, novo pisanje istorije, prekomponovanje elementarnih vrijednosti i tehnika pronađenog rukopisa elementi su kojima se *Osmijeh za Mariju Mihailovič*, roman u romanu, dotiče postmodernističke poetike.

Tekst ovog književnog djela se grana u dvije paralelne priče, retrospektivnu, o Drugom svjetskom ratu i savremenu, o bombardovanju 1999. godine. Obje priče imaju gotovo iste likove, jer su akteri dešavanja u Nikšiću 1999. godine, potomci likova koji čine okosnicu romana *Osmijeh za Mariju Mihailovič*, Simeona Zorića. Ključni elementi priče, koju donosi Nenezićev roman, u skladu su sa istorijskim faktima, ali ovaj tekst ne robuje istoriji i predrasudama, već donosi neki sasvim nov i drugačiji pogled na značenje osmijeha našeg narodnog heroja.

Roman *Osmijeh za Mariju Mihailovič*, predstavlja dekonstrukciju mita o Ljubu Čupiću. Nenezićev Čupić nije stereotipni komunista, ali pripada komunističkom kodu koji ima svoja strogo određena pravila djelovanja. Proces dekonstrukcije leži na nekoliko ključnih motiva, a izdvajaju se motiv rata, osmijeha i ljubavi. Rat je lajtmotiv ovog ostvarenja, a život jednog čovjeka u ratu koji ga se u krajnjem ne tiče, obilježen je osmijehom. Osmijeh u priču uvodi

ljubav, što nas dalje vodi do zaključka da ova priča o Ljubu nije ratna, ni partizanska, već krajnje ljudska i prožeta emocijama. Osmijeh predstavlja ekstralingvistički znak kojim se prenose emocije i čije je postojanje uslovalo pokretanje neverbalne komunikacije. Spoj komunista i grofice je neprirodan, pa je zbog toga neverbalna komunikacija idealan i jedini mogući način da se završi ljubavna storija nezamisliva za crnogorski hronotop. Bez riječi, bez pozdrava i razgovora završava se ljubav Marije i Ljuba. Samo osmijehom koji ona toliko voli i koji ne mora dešifrovati, Ljubo joj je rekao sve što mu je bilo na srcu.

Susret buržoazije i proletera ima na zaraćenom prostoru ogromnu težinu, ali na neutralnom terenu, u Argentini, ne znači ništa! Nenezić bira neutralni teren, na kome Čupić može biti voljen i može uzvratiti ljubav, jer na balkanskim prostorima za ljubav nema mnogo razumijevanja, *pogotovo u Crnoj Gori, gdje se od ljubavi oduvijek stidjelo*. Aktiviranje crnogorskog sociokulturnog koda ima za cilj karakterizaciju glavnog junaka, ali i svih ostalih koji mu pripadaju i predstavlja motivaciju za ključne događaje. Sukob koji nastaje u Ljubu posledica je trvenja dva različita sociokulturna koda u njemu. Njegova ljubavna priča je pogrešna i nedozvoljena, ali je ipak stvarna i jača od njega samog. Njena svrha je razgrađivanje komunističkog sociokulturnog koda i dogmatizma Partije, kao i desakralizacija tradicionalnih osobnosti crnogorskog društva. Mit o komunisti koji se smije smrti u lice, uz povike „Živio NOB i partizanski pokret“, postaje priča o mladiću koji se posljednji put osmjehuje voljenoj ženi, a tu nema mjesta dogmama, pravilima, Partiji ili tradiciji. Osmijeh Ljuba Čupića je

Detalj iz publike sa promocije romana

oživotvorena, zabranjena ljubav, prkos zabranama, sumnjama, osmijeh za slobodu po mjeri običnog čovjeka, a ne po mjeri Partije, plemena, tradicije, interesa.

Ljubo Čupić preispituje osnovne vrijednosti postojećeg i eventualne vrijednosti društva

kojem se teži. Nesiguran šta je ispravno, šta želi da promijeni, a šta da zadrži, šta je moguće, a šta ne, Čupić srlja u propast. Ljubo je filozof u pismu Mariji, pokazuje vanredno obrazovanje i njegovi pogledi na svijet i probleme koji ga kao jedinku muče imaju filozofsku težinu: „*Kao čovjek se ponosim što napokon imam hrabrosti da priznam svoja promišljanja*“. On i ovdje krši zabranu, jer mu kao komunisti i tradicionalnom Crnogorcu, kultura zabranjuje da pred ženom priča o svojim osjećanjima, a kako je ta žena ruska plemkinja, njegova greška je neoprostiva. On se kaje, moli Mariju za oprostaj, piše ljubavno pismo u kome govori o Bogu, ljubavi, borbi, sudbini, smislu života, ali ipak odlazi u rat da se bori za ideale u koje nije siguran da li do kraja vjeruje. On ne ubija Virilija, što bi kao komunista trebalo da uradi, jer je on prije svega čovjek. Pripovjedač, prateći Čupićeve misli, od njega stvara personalnog medija koji probija granicu dozvoljenog prelazeći u semantičko antipolje i postajući dinamičan junak. Njegova dinamičnost je posljedica načina na koji djeluje. Nenezićev Čupić personifikuje incidentnost. Upravo, na taj način se širi aktivnost ovog junaka i tumačenje njegovog djelovanja u fiktivnom svijetu, ne smije se završiti bez potvrde da je Čupić u Nenezićevom romanu informativniji i interesantniji lik nego u stvarnosti. Da li je kao takav nepouzdaniji ili neubjedljiviji od onog Ljuba Čupića koga daje istorija? Odgovor daje Nenezić na početku romana: *Ni umjetničko djelo nije nepouzdanije od istorije*. Stoga, možemo reći da je prevrednovanje i prekomponovanje mita o Ljubu Čupiću, uspjelo. Svoja najintimnija osjećanja Čupić, naziva sukrvicom i gnojem, koji ga čiste, pa doživljava katarzu, spoznajući istinu u ličnoj životnoj tragediji. Politika, ratovi, vojska, lični i partijski interesi, međuljudski odnosi, jednako su uzrok stradanja u svim vremenima, pa ako je priča o Ljubu Čupiću prožeta nekim romantičnim elementima, savremena priča o Nikšiću 1999. godine skida osmijeh s lica i podsjeća na surovost svakodnevnog života i sasvim potlačen i neprimjeren položaj običnog čovjeka u viorima koje donose političke, kvazipatriotske elite. Nenezićev roman je čitljiv, drži pažnju istim intenzitetom od početka do kraja! Njegova priča je nepretenciozna, simbolična i motiviše nas na razmišljanje. Ljubo Čupić dobija novo značenje i novo mjesto u istoriji, ali ovog puta crnogorske književnosti. *Osmijeh za Mariju Mihailović* je topla i nježna, a istovremeno i surova – ratna, ljudska priča. Mnogi će, nakon čitanja ovog romana, kada vide sliku Ljuba Čupića, „znati“ da je taj osmijeh upućen Mariji Mihailović i ljubavi koja je bila jača i vrednija od smrti.

...Bilježimo...

Mini sajam knjige „Među knjigama“

Knjiga stanuje u Nikšiću

Nikšićko pozorište bilo je domaćin sedmodnevnog Mini sajma knjiga „Među knjigama“, koji je organizovan u okviru obnovljene manifestacije „Nikšićki književni susreti“. Na Sajmu se predstavilo četrnaest crnogorskih izdavača, koji su promovisali svoja komercijalna izdanja, stručnu i stranu literaturu.

Tih dana u Pozorištu su promovisane knjige: „Njegoš naš nasušni“, Gorana Sekulovića

i nova izdanja Knjižare „Karver“: „Luđak je vječno dijete“ Boža Koprivice, „Malvina i druge priče“, Mirka Kovača, „Tvoje nježne godine“, Arsena Dedića i „IN PATRIA“, Varje Đukić.

Sajam je pokazao da „knjiga stanuje u Nikšiću“, što je izjavila i Sonja Nikčević, predsjednica opštinskog parlamenta, na otvaranju sajamske prezentacije knjige u Pozorištu. Nikčević je podsjetila, da na to ukazuju pisani tragovi u istorijskoj literaturi i u knjigama nikšićkih pisaca.

„Knjiga u Nikšiću stanuje, počev od pisaca:

Vita Nikolića, Dragana Radulovića, Vukmana Otaševića, pa do Obrada Nenezića, sa čijom promocijom romana ‘Osmijeh za Mariju Mihailovič’, počinju tradicionalni Književni susreti“, rekla je predsjednica opštinskog parlamenta.

Publici je ponuđen veliki izbor knjiga, a u prostorijama Pozorišta su upriličena i druženja sa književnicima. Dan otvaranja Sajma knjige je bio ujedno i svjetski Dan mira, pa je iz Pozorišta poslata poruka: „Svi mi, koji volimo knjigu, volimo i ljude.“

Izdavači i posjetioci na Sajmu su donirali po knjigu, kako bi na taj način obogatili fond Gradske biblioteke „Njegoš“.

S.M.

..Intervju...

Glumica Varja Đukić, o izdavaštvu i knjižari „Karver“

Literatura i teatar su nerazdvojni

Knjižara **Karver**, u Pogorici, postoji od 2005. godine, na lokaciji značajnih kulturno - istorijskih spomenika, koji o Podgorici, govore kao gradu sa bogatim spomenicima kulture i istorije. Knjižara je smještena na obali Ribnice, u objektu koji je nekada sagrađen kao hamam. Jedinstvena je kako po svojoj izdavačkoj djelatnosti, tako i po tome što je mjesto u kojem se umjetnici, kako domaći, tako i oni iz inostranstva, rado okupljaju i sa istim osjećajem se njemu ponovo vraćaju. Karver ima ponudu knjiga različitih izdavača iz cijelog regiona na južnoslovenskim, albanskom i engleskom jeziku. Tu je i jedan broj monografija i informatora o Crnoj Gori priređenih na nekoliko jezika, oko pedesetak različitih časopisa na francuskom, italijanskom, engleskom i njemačkom jeziku, koji se nalaze u čitaoni i reprezentativan izbor slika crnogorskih slikara i mladih grafičara.

Do sada je u organizaciji Karvera realizovano je oko 350 programa: promocija autora, knjiga, izdavača, slikara, umjetnika, autora stripa, filmskih autora, koncerata...

Gosti knjižare Karver bili su poznati crnogorski, svjetski i pisci iz regiona, reditelji, slikari i muzičari: Hugo Hamilton, Andžej Stasjuk, Vesna Krmpotić, Miljenko Jergović, Filip David, Vladimir Arsenijević, Mirko Đorđević, Nejl Grifit, Ahmet Burić, Ivan Lovrenović, Antonin Lin, Padrig O' Snodig, Nenad Prokić, Torbjorn Elenski, Mladen Lompar, Milorad Popović, Balša Brković, Andrej Nikolaidis, Pavle Goranović, Ognjen Spahić, Aleksandar Bečanović, Zuvdija Hodžić, Ljubeta Labović, Bogomil Đuzel, Ljiljana Dirjan, Aleksandar Genis, Šejla Kamerić, Ivan Ivanji, Bora Ćosić, Aleksandar Genis, Tes Galager, Gi Skarpeta, Daša Drndić i mnogi drugi.

Ono što tu Knjižaru izdvaja od drugih, je privatna inicijativa u domenu kulturne i umjetničke produkcije i razvijanje tržišta. Ta inicijativa je prepoznata u regionu zemalja sa prostora nekadašnje Jugoslavije, ali i u Evropi i Americi.

Na Mini sajmu knjiga u Nikšićom pozorištu, Karver, je promovisao svoje nove naslove: *In patria*, *Varje Đukić*, *Luđak je vječno dijete*, *Boža Koprivice i Tvoje nježne godine*, *Arsena Dedić i "Malvina i druge priče"*, *Mirka Kovača*.

Za Varju Đukić, poznatu crnogorsku glumicu, koja je i pokrenula čitavu priču o projektu zvanu Karver, taj posao je bio izazov.

Za pozorišne ljude, recimo, jako je važno kako knjiga utiče na ono što se zove pozorišna inscenacija. Literatura je osnova teatra. Za mene je literatura ono što je izvan oblika, uvijek bitna.. Radila sam predstavu o Marini Cvetajevoj, a moja osnovna fascinancija je bio Kišov prepjev na naš jezik. Taj njegov genijalni prepjev i rad, se ne mogu odvojiti od njegovog djela. Tako da je nerazdvojiva

veza literature i teatra. Izdavačku djelatnost koju sam ja pokrenula, povodom književnog Festivala, opet nije bila samo u službi literature, već je imala komunikološki fenomen. Fenomen komunikacije sa publikom, sa čitaocima, sa autorima, koji su bili gosti Festivala, za koji sam pripremila i audio priče, tako da su gosti bili predstavljeni kroz specifičan oblik čitanja. Ja u ovom izdavačkom poslu želim samo da objavim knjigu koja će se čitati. Karver i nema kapacitet da se bavi nekom drugom prirodom izdavaštva. Svi naši naslovi poslužili su predstavljanju autora čitalačkoj publici. Počeli smo se baviti i prevodilaštvom. Prevodimo naše autore na francuski i engleski jezik, u saradnji sa Međunarodnim fondom za izdavaštvo. Naša Knjižara je prije šest godina prevela pet naših autora kratkih priča, na francuski jezik, a naredne godine smo uradili prevod na engleski naših deset autora. To je neka vrsta uzornog štiva, koji sam htjela da skrenem pažnju na tu vrstu komunikacije i na kvalitet naše proze. Ona mora da ima prevod na neki od svjetskih jezika. Knjige koje smo objavili u okviru konkursa Vranac, distribuirane su u Srbiji, BiH, Hrvatskoj i u Crnoj Gori. To je bio rezultat zanimljivih konkursa u regionu.

Nove knjige knjižare Karver

Moja prva vokacija je glumačka i ja želim da sve što se piše i objavi da dobije neku drugu dimenziju. Toga se posebno držim na promocijama djela. Te audio varijante promocija su znatno življe, kompleksnije i neposrednije. To je vrlo i praktično. Nije fora biti konvencionalan, jer to odbija čitaoca od literature. Na našim promocijama govore autori, a i drugi autori govore o autorima, ili o samim teoretičarima književnosti, koji imaju sluha ne samo za našu književnost. Jer ne možete prepoznati dobru književnost na našem prostoru ako nemate uvid u stvaralaštvo na širem prostoru.

Dramska umjetnost je vezana sa svim vidovima drugih umjetnosti, tvrdi Đukić, i pojašnjava multidisciplinarnost izdavaštva Knjižare Karver

Umjetnost je jako povezana. Ako ste dramski stvaralac ne možete zatvoriti oči pred onim što se stvara u drugoj oblasti umjetnosti. To potvrđuje i savremena literatura. Prosto, kad čitate, imate pred sobom filmsku montažu tog djela. Možda se o tome kod nas malo priča. Zbog toga sam ja i osnovala Festival knjige. On nije samo književni, već i filmski, ali i drugih umjetničkih formi. Najbolja potvrda rečenom je knjiga poezije Arsena Dedića. On je objavio preko dvadeset naslova poezije, ali je pitanje koliko je to naša publika koncipirala. U tom smislu mi posmatramo stvari, jer sve ima potrebu da se prožima. To mi je i osnovna zamisao u ovom poslu. Izdavačka djelatnost je nešto što proizilazi iz prirode literarnog stvaralaštva, načina i koncepta kojim se misli. Otvorili smo komunikaciju. Naši naslovi imaju umjetničku vrijednost, univerzalnu i vjekovnu. U tome je naš uspjeh!

Đukić objašnjava da se radi se o literaturi koja ne nailazi odmah na očekivanja.

Literatura koju objavljuje Karver nema klišeja. Radi se o literaturi posebnog sluha, koja cijenim da je nedostajuća. Upravo u tome, nalazimo prostor i ta izdavačka djelatnost ima svoju svrhu i smisao. Partneri naše knjižare su često ambasade stranih država. Oni prepoznaju tu vrstu djelatnosti, u smislu promocije svojih autora, a daju i podršku u onom odnosu koliko su ti autori nama važni za objavljivanje.

Komunikacija za Varju Đukić, u ovom dijelu njenog angažmana je najvažnija, jer cijeni da tada i knjiga dobija svoj veći angažman.

S.Marojević

...*Bilježimo...*

„*Nikšićki književni susreti*“

Sjećanje na prof.dr Slobodana Vujačića

Nikšićko pozorište i Filozofski fakultet su u okviru „Septembarskih dana“ organizovali književno veče, koje je oživjelo sjećanja na prof. dr Slobodana Vujačića, svestranog intelektualca, omiljenog profesora, iskrenog crnogorskog patriote i velikog rusofila. O liku i djelu profesora Vujačića govorili su njegove kolege i prijatelji: prof. dr Milorad Simunović, novinar i publicista Maksim Vujačić i pjesnik Andrija Radulović, a fragmente iz njegovih djela čitao je glumac Sreten Mitrović. Medijator večeri, bila je prof. dr Lidija Vujačić. Oni su u svojim besjedama iznijeli nepodijeljeno mišljenje o profesoru Vujačiću kao narodnom tribune, istaknutom pedagogu, boemu, publicist, govorniku, političaru, državniku i stvaraocu.

Detalj sa književne večeri

Poznati crnogorski pjesnik Andrija Radulović o svom profesoru i redovnom predavaču crnogorske književnosti na Filozofskom fakultetu, govorio je sa pijetetom i sa puno emocija, jer kaže da je za njegovu generaciju Vujačić bio zaštitni znak Filozofskog fakulteta.

„Bio je čovjek nevjerovatne energije, obrazovanja, širine, lucidnosti, prirodnosti, životnosti i koloritnosti. Živio je svoj život, bez ostatka i bez poze. Onako kako žive samo pjesnici, koji u sebi sačuvaju nešto dječaćko, nepotkupljivo. Imao je tu sposobnost da čehovljeviski način, kroz mali detalj, slika veliki isječak života“, rekao je Radulović.

Profesor dr Milorad Simunović, u kritičkom eseju povodom „Antidnevnika“, ocijenio je da je profesor Vujačić bio među pravim intelektualcima Crne Gore i da bi se od njegove opštepoznate duhovitosti mogla napisati antologija u nekoliko tomova. Vujačićev „Antidnevnik“, je za profesora Simunovića pouzdano pouzdano svjedočanstvo značajnih zbivanja na ovim prostorima.

„‘Antidnevnik ‘ je moderno i postmoderno književno djelo lišeno svakog cinizma. U ovoj knjizi jasno je izražen značaj osjećanja prave čovječnosti, nasuprot neprekidnoj dekonstrukciji i destrukciji. Posebno je upečatljiv odnos i tretman smrti, bez i najmanjeg straha od nje i bez naknadnih metafizičkih racionalizacija. Pisac ‘Antidnevnika’ se literarno poistovjećuje sa čovjekom herojem, kroz obične, male i svakodnevne situacije. Čitajući ovu knjigu stiče se utisak da političari nijesu ništa posebno, a o sebi imaju mnogo bolje mišljenje od onoga što ga zaslužuju“, kazao je profesor Simunović.

Novinar i publicista Maksim Vujačić, podsjetio je prisutne na posebnu vrlinu Slobodana Vujačića, rijetko viđenu požrtvovanost i svojstvenu hrabrost, da podrži druga i prijatelja u nevolji. To se, kazao je Vujačić, posebno vidi iz odnosa profesora Vujačića, prema Vitu Nikoliću i Mirku Kovaču, ali i iz niza drugih slučajeva. Nikšićki hroničar Maksim Vujačić naglasio je da ovaj grad nikada ne smije zaboraviti tri Slobodana: dva počivša Slobodana Vujačića i Slobodana Vukajlovića, kao ni profesora Slobodana Boškovića.

On je podsjetio da je profesor Vujačić 1990. godine, kao predsjednički kandidat, osvojio oko 200.000 glasova i u jednom mandatu bio potpredsjednik Republike Crne Gore. „O politici u sjećanju nam je ostala i ova njegova misao : ‘ Politika je opasna, može biti bolesni kompromis gdje ponekad možete odstupiti od svojih načela’ “, rekao je Vujačić.

Profesor dr Slobodan vujačić rođen je 1931. Godine u Nikšiću. Magistrirao je i doktorirao na Filološkom fakultetu u Beogradu. Pored niza društvenih priznanja nosilac je nagrade „Oktoih“ (1994), pokretač je Nikšićkih književnih susreta, prvi glavni i odgovorni urednik časopisa „Spone“, pisac zapaženih knjiga („Antidnevnik“, „Ritmovi duha“, „Oči“, „Crnogorska socijalna literatura“, „Savremeni literarni tokovi“, „Istorija crnogorske književnosti dvadesetog vijeka“, „Crnogorski iseljenici“, „Krilata kula“) i mnogih stručnih radova. Za kratku priču dobio je nagradu Politike. Preminuo je 1998. godine u Nikšiću, gdje je i sahranjen.

Nikšić se ovog septembra sjetio svoga poznatog i osobenog sugrađanina, sa kojima su i mladi i stari, bez obzir na zvanje i znanje, sa njim mogli dugo da besjede i da iz te besjede postanu bogatiji za čitav jedan nezaboravan ugođaj, duhovno ispunjeno i veoma upečatljivo sjećanje.

S.M

...*Bilježimo...*

U susret 20.novembru, danu rođenja Živka Nikolića

Ikona filma

„Čovjek uvijek nosi pečat zavičaja, nosi svoje zavičajno breme, opterećenje. Stalno ima potrebu da ga se oslobodi, a istovremeno, bez tog zavičaja ne bi ništa značio. Jer, čovjek koji ne voli svoj zavičaj, ne voli ni ljude, ne voli sebe. Zavičaj je djetinjstvo. Otuda potreba da ga slikamo, da ga pokažemo drugim ljudima. Nikada nećemo da se pomirimo sa činjenicom da zavičaj za druge ljude nema ono značenje i onu ljubav kao zanas“ - (Živko Nikolić)

Bogato i neprocjenjivo stvaralaštvo filmskog i televizijskog reditelja Živka Nikolića, značajno je ne samo za crnogorsku i jugoslovensku, već i evropsku kinematografiju i kulturu. Bio je posebno, čak i mistično, vezan za Crnu Goru, njene ljude, njihove naravi, karaktere, običaje i tradiciju. „Van Crne Gore i onog što iz nje nosimu sebi, ne bih mogao stvaralački da se orjentišem“, često je Živko zborio. Njegovi filmski junaci bili su obični - „mali“ ljudi. Govorio je: „Vjerujem da su te tamne slike malih ljudi bliže istini o čovjeku. Mali čovjek nudi neposrednu sudbinu. Ako uopšte ima velikih ljudi... Veliki ljudi su kao fikcija. Oni su izmišljeni i pojavljuju se kao potreba "malih"“.

Nagrade i svjetsku slavu Nikolić je stekao filmovima: „Beštije“, „Jovana Lukina“, „Ljepota poroka“, „Smrt gospodina Goluže“, „Čudo neviđeno“, „U ime naroda“, TV serijama: „Đekna još nije umrla“, „Oridinali“, komedijom „To kad uvati ne pušta“. Dobitnik je tridesetak nagrada na jugoslovenskim i međunarodnim festivalima, a najznačajnije su: „13. jul“ Republike Crne Gore, Zlatne medalje (1976. i 1981.) i Srebrne medalje, (Beograd 1972. i 1974.) Srebrnog zmaja (Krakovo 1975.), Srebrnog medvjeda (Moskva 1984.). Na Festivalu jugoslovenskog dokumentarnog i kratkometražnog filma, Nikolić je dobio Povelju za životno djelo. Publika Živka pamti po izuzetnim ostvarenjima, a kritika ga je vidjela kao najsamosvojnijeg i najoriginalnijeg autora. U prilog tim ocjenama stoje činjenice: film „Čudo neviđeno“, nakon osvajanja nagrade na Festivalu u Moskvi, dostiže rekordnu gledanost u ondašnjem SSSR-u, a „Ljepota poroka“, u Izraelu postaje najgledaniji film.

Njegovi savremenici tvrde da je bio često meta raznih establišmenta, ali iljudi koji su htjeli da čuvaju lažnu sliku o nama samima. Njegovo djelo ipak je izborilo bitku! Živko je bio i ostao genije i legenda! Njegov zavičaj, rodni Ozrinići i Nikšić mu se polako okreću... Iščekuje to njegova porodica, prijatelji, publika filmska i televizijska.

Živkov sin Petar, koji se bavi poezijom, slikarstvom i pozorišnom režijom, nada se da će rodna kuća njegovog oca biti uskoro pretvorena u muzejski prostor, koji će dočekivati brojne poklonike djela velikog sineaste, koji nije bio samo to, već i slikar, a najprije pisac.

„Ljepota poroka“ je knjiga sa kojom je rođen Živko - književnik, a uskoro bi trebalo da izađu još neki naslovi koji će mog oca predstaviti i kao velikog mislioca i filozofa“, kazao nam je mladi Nikolić. U uvjerenju da će ovaj grad i Crna Gora čuvati uspomenu na svog velikana kinematografije, autora ovog teksta na random stolu zatiče poklon – vrijedan pažnje i objavljivanja. Odlazem olovku i umjesto svojih daljih redova, objavljujem „poetske crtice“ Petra Nikolića.

S.M.

Nastavak na sljedećoj strani

(Petar Nikolić, oktobar, 2015., Ozrinići)

Noć rađanja genija

Zima 1941. Novembar. Hladno. Njemci razorili i razdrobili Jugoslaviju. Komunisti digli ustanak. Jedni kolaboriraju. Drugi kolabriraju. Usred čitave planetarne pomame za krvlju, jedan umjetnik našao za shodno da se rodi i to usred Nikšića, usred Ozrinića, usred Crne Gore. Ovice oštire zube, a vuci se sklanjaju. Rodio se Živko Nikolić.

Nova kulturna znamenitost opštine Nikšić

I taman kada bi čovjek pomislio da je dovoljno izgovoriti ovo ime pa da se brda pokrenu, a mora izađu iz svojih drijevnih postelja, da se oblaci poderu, a sunce počne žmirkati kao svijeća s kojom se poigrava vjetar. Taman kada čovjek pomisli da će i zvijezde popadati sa neba. Taman kada čovjek pomisli da su dvori slave otvoreni. Taman,... Čovjek dođe u Nikšić i zatekne prazninu, zatekne zataškavanje, skrivanje i prikrivanje, umor i umornost, neznatnost i nepojamnost, usputnost i zloslutnost. Tišina, samo vjetar lomi granje. Vjetar ne miruje. On podiže ruke svoje i pokreće zastave, tjera da se vijore i govori gromko: „U ovome gradu rodio se genije! U ovome gradu bez znaka i znamenja“! Nastavljam pjesmu vjetra i dodajem: U ovome gradu krša i kamenja! U ovome gradu podno turskog Bedema! U ovim grudima! U mome oku! U mojoj duši, umu, među mojim međama, među mojim vjeđama....

Perspektiva na filmu

Rolaju trake. Ljudi pamte. Lica se ne gube. Povorka na sahrani lijeno se vuče za kovčegom. Iza brda ima nečeg. Stoji svijet neotkriveni. Znatiželja. Glad neutoljiva. Glas anđela.

„Treba živjeti, raditi i stvarati. Treba ruku ruci dodavati. Treba alaliti. Treba svom silom i snagom navaliti. Može ovdje još Živka da se rodi“ - reče mi sve to stari orah sa poderanom ljuskom. Šapnu mi to jabuka stenjući podvijena i nabrekla od ploda. Čim ujutru otvorim oči, film počinje. Kreće muzika. Gari Kuper. Keri Grant. Živko Nikolić, i moje ja. Sve glavna lica. Svako svoga filma. Junakinje trudne i bremenite špicama, sekvencama, antologijskim scenama promiču kraj mene. Krajičak oka snima i šalje mašti na došaravanje. Genije se rađa. Renesansa počinje otkrićem perspektive. Film je dio nas. Sviju nas. Zato postoje bioskopi. Uprkos svemu. I dalje postoje perspektive... Kao talasi. Misli se šire i prostiru. Vječnost je u nama i zove se film!

... Bilježimo...

*Uz desetogodišnjicu Nikšić Guitar festivala
Visoki ciljevi otkrivaju snagu*

Piše: prof Goran Perišić

Međunarodni Guitar festival, postao je nikšićka prepoznatljivost kada je riječ o muzičkim događanjima u ovom gradu. U proteklih deceniju, ta smotra umjeća na gitari, kroz velike promjene pokazala je svoju postojanost. Njegova dobra organizacija i konceptijska struktura već na početku pokazala je opravdanost projekta. Vrijeme i ljudi prepoznali su njegov kvalitet i ukazali povjerenje da prije deset godina započeta ideja, preraste u jedinstvenu festivalsku produkciju, prepoznatu ne samo u zemljama regiona, već i u Evropi i svijetu. Osvrt na decenijsko postojanje Festivala govori da njegovi organizatori i učesnici su na pravom putu i da nijesu iznevjerili ideju i cilj.

Pregled višegodišnjeg repertoara Guitar festivala, najbolje govori o njegovoj planetarnoj umjetničkoj vrijednosti. Od osnivanja, 2005.godine pa do danas, Festival gitare je mjesto okupljanja najistaknutijih umjetnika na klasičnoj gitari iz čitavog svijeta. Neki od njih su: Karlo Markjone (Italija), Tilman Hopštok (Njemačka), Roland Diens (Francuska), Dušan Bogdanović (Švajcarska), Roberto Ausel (Argentina), Zoran Dukić (Hrvatska/Holandija), Žudikael Peroa (Francuska), Hubert Kepel (Njemačka), Miloš Karadaglić, Goran Krivokapić (Crna Gora)... U selekciji PLUS, gosti Festivala u Nikšiću bili su : Rade Šerbedžija, Vlatko Stefanovski, Miroslav Tadić, Manuel Canizares (Španija) flamenko gitarista, Oskar Guzman (Španija), flamenko gitarista i mnogi drugi.

U takmičarskom segmentu pobjednici festivala su: Vladimir Gorbač (Rusija, 2006.), Masao Tanibe (Japan, 2007.), Sabrina Vlaškalić (Srbija, 2008.), Boris Tešić (Njemačka, 2009.), Petar Čulić (Hrvatska, 2010.), Domagoj Pauković (Hrvatska, 2011.), David Djakov (Bugarska, 2012.) , Antun Iveković (Hrvatska, 2013.), Davide Đovani Tomazi (Italija, 2014.).

Osim nastupa najpoznatijih imena gitare, Festival je uspostavio i izuzetnu saradnju sa institucijama i pojedincima iz zemlje i inostranstva: Opštinom Nikšić, Ministarstvom kulture, Muzičkim centrom Crne Gore, Crnogorskim simfonijskim orkestrom, Dubrovačkim simfonijskim orkestrom, US AID, CHF, FORS - Montenegro, Centrom za kulturu Nikšić, Muzičkom školom "Dara Čokorilo", Fondacijom "Čano Koprivica", Andreas Marvi (Španija), Savarez (Francuska), Glazbenom mladeži Hrvatske, RTV-a ATLAS, Crne Gore i Nikšić.

Deseti Nikšić guitar festival napravio je iskorak u odnosu na koncept prethodnih izdanja. Odvojen je takmičarski dio od revijalnog, a za to postoje višestruki razlozi, prije svih fond nagrada, broj prijavljinih takmičara i koncepta samog takmičenja. Podsjetićemo da je Nikšić guitar competition, jedino takmičenje čiji finalisti sviraju finalnu etapu uživo, uz televizijski prenos. Iz navedenih razloga takmičarski dio odvojen od revijalnog i od njega se pravi posebna manifestacija NIKŠIČ GUITAR COMPETITION (Festival u Festivalu). Nagrada u profesio-

alnoj kategoriji će biti gitara Andreasa Marvija, u vrijednosti od 8 000 eura, koju on sponzoriše od samog početka Festivala. Ta gitara predstavljena je na koncertu Vlatka Stefanovskog, a takmičari iz Portugala, Njemačke, Turske, BiH i drugih zemalja, boriće se za gitaru tek u aprilu, ili maju iduće godine. Pobjednika osim novčanog dijela, očekuje i profesionalna afirmacija i koncerti sa Crnogorskim i Dubrovačkim simfonijskim orkestrom, te koncert na Forumu u Beču.

Nedavno završeni revijalni dio Festivala, u okviru kojeg su održani koncerti: Crnogorskog simfonijskog orkestra, Vlatka Stefanovskog, legendarnog makedonskog gitariste

Gabrijela Bjanke, jednog od najboljih francuskih umjetnika na gitari mlađe generacije i Gorana Krivokapica, našeg najproslavljenijeg gitaristu, te dobra posjećenost i atmosfera, potvrde su kvaliteta i stečenog imidža, koji je gradirao iz godine u godinu.

Festivalski događaji i njihova postfestivalska dimenzija, godinama su organizatoru davali „vjetar u jedra“ na putu unapređenja kulture i vjerovanju da će Nikšić gitar festival postati dio ovdašnje muzičke tradicije.

Misao Iva Andrića je ujedno i naša poruka: *„Želite mnogo, težite smjelo i daleko i visoko, jer visoki ciljevi otkrivaju i umnogostručavaju snage u nama“.*

...Intervju...

Jadranka Jovanović, operaska diva

Važno je ostati svoj

Razgovarala: Slavojka Marojević

Jadranka Jovanović je godinama na ovim prostorima, a i širom svijeta, sinonim vokalne umjetnosti, hipnotišućeg glasa i jasnoće sa kojim vidi svijet i sve ono u njemu, oslanjajući se na svoj talenat, samosvjesnost i prirodnost. Operaska pjevačica raskošnog glasa, gostovala je u Nikšićkom pozorištu, 18. septembra i svojom autentičnošću uveličala svečanost upriličenu povodom tog, za Nikšić, važnog datuma. Rođena je Beograđanka, koja je na tamošnjem FMU diplomirala dva odsjeka: teoriju muzike i solo pevanje, gdje je i magistrirala. Debitovala je 1981. godine, u ulozi Rozine u Seviljskom berberinu (Đ. Rosini) u Narodnom pozoristu u Beogradu. Nešto kasnije, njena karijera vrtoglavim usponom razvijala se na svjetskim prestižnim scenama. No, put građenja njene karijere, od Beograda do Milana, nije bio nimalo lak, jer umjetnica kaže da je samo zahvaljujući svom talentu i karakteru uspjela. U svoju uspješnu umjetničku misiju, operaska diva kaže da je „ušla“ sa „crnogorskih vrata“, jer joj crnogorska gordost koju je, ističe, naslijedila od bake Jelice (očeva majka) pomogla da sama krči put ka uspjehu.

Od debija u Narodnom pozorištu prošle su četiri godine. Mnoga vrata su bila zatvorena, pod izgovorom pojedinih direktora pozorišta da nijesam za ovaj posao. Borila sam

Sa koncerta u Nikšićkom pozorištu

se sama sa sobom. Moje unutrašnje Ja mi je govorilo da nijesu u pravu. A onda sam, jednog dana, sa dvije arije nastupila na otvaranju izložbe u Paviljonu Cvijeta Zuzorić. Na moju sreću, na izložbi je bio prisutan i tadašnji italijanski ambasador. Čuo me je, prišao mi, oduševljeno čestitao i pitao da li bih prihvatila da se organizuje koncert u italijanskoj ambasadi. Imala sam već spreman repertoar. Cijelo veče je bilo posvećeno malo poznatoj muzici Rosinija. Ambasador je bio oduševljen. Rekao mi je da se u Pezaru,

Rosinijevom rodnom gradu, održava Festival njegove muzike i da on ne može mnogo da mi pomogne, ali da može da se oficijelno raspita za datume i mogućnosti za audiciju.

I tako spakujem ja kofere i pravo za Italiju. Htjela sam da konačno raskrstim prvo sa sama sa sobom, a onda i sa drugima. Dilemu, da li sam na pravom putu, ili ne. Dođem ja na tu audiciju, a bila sam mlada i vrlo neiskusna. Vidjeli su moj repertoar i došao je sam Alberto Zeda, najveći poznavalac za Rosinijevu umjetnost. Nijesam znala da ja treba da dovedem i pijanistu koji će da me prati. Zeda je rekao: „Dobro, evo ja ću te pratiti“. Bili su oduševljeni, ali ja sam znala da uz bolju pratnju mogu bolje, jer mi je on smetao. Onda me je Zeda zamolio

da radi malo sa mnom neke fraze, što je potpuno uobičajeno, ako je dirigent zainteresovan za vas. Bio je vrlo zadovoljan i na kraju me zamolio da otpjevam još jedan od rariteta. Rekao mi je: „Divno, sad ćemo imati priliku da čujemo nešto što je poslednji put pjevala Marija Kalas“. Uzbudena, željna da me čuju u najboljem izdanju, kažem pred svima: Ja takođe sviram klavir i to mnogo bolje nego Vi. Molim Vas, da samu sebe pratim. Nijesam znala dobro italijanski, pa sam mu rekla da on svira klavir *terribile*, što znači grozno. Skočio je od klavira, jarko crven u licu. Bio je strašno uvrijeđen! Šokirana je bila i njegova saradnica. Bilo je neprijatno. Znala sam da sam u pravu, ali sam takođe shvatila da sam bila i nespretna. Nakon što se Zeda smirio, rekao je: „Da čujemo i to slovensko čudo“. Otpjevala sam, prateći sebe na klaviru. Na kraju je rekao: „Vi ste ekstremno talentovani, ali još dvije godine treba da radite, pa mi se javite“. Činilo mi se da je to kraj, jer je to bilo kao posljednji, žestok nokaut sudbine. Ta audicija bila je moja posljednja provjera prije nego što potpuno napuštim pjevanje, jer čvrsto sam donijela odluku: probala sam, ne ide, završavam s tim. Više nikada u životu neću pjevati.

Nakon neuspjele audicije, skrhana bolom, vraća se na željezničku stanicu. I tu već „sudbina“ umiješa svoje prste u karijeru mezzo soprano. I diva nastavlja svoju priču

Odem ja na željezničku stanicu i poslednji voz za Trst mi pobjegne, ispred mojih očiju. Spuštih se na klupu, sama na peronu, potpuno slomljena, suze naviru.... Kada danas vraćam te scene, sve mi to izgleda kao na filmu. Morala sam se vratiti u grad da prenoćim. Pozovem profesora Turlakova, koji mi kaže da je Klaudio Albado u Pezaru i da ima premijeru. Profesor mi je insistirao da idem kod maestra, a meni to sve zvuči kao nestvarno, kao neko magnovenje. E, tada se izgleda, u meni probudio onaj crnogorski gen: gordost, upornost... Čvrsto odlučim. Nema ti Jadranka, povratka dok te ne čuje i Albado. Nijesam znala ni gdje je to pozorište. Dva sata prije predstave, dođem ja pred zgradu teatra. Prilazi mi portir i ne sjećam se dobro šta sam ja njemu rekla. Samo znam da sam se ispred njega onako teatarski (a možda i gordo crnogorski) ispravila. Ne znam kako sam ja njemu izgledala, ali se čovjek skrajnuo i pustio me da uđem u zgradu. U tom trenutku, pomislilih: Na koju stranu da okrenem, jer ako krenem na pogrešnu, portir će znati da ne znam gdje sam? Instiktivno krenem desno i prođem. Išla sam nekim hodnikom i potpuno se izgubim. Na moju sreću, naiđe neka djevojka, sva nasmijana i pokaže mi Albadovu garderobu. E, sad zamislite situaciju, kada maestru u garderobu uđe nepoznata osoba, a to je teatar u kojem se kontroliše ko ulazi i izlazi. Čim sam ga ugledala, ja sam sa vrata zasula bujicu riječi. Ne sjećam se tačno ni šta sam mu sve rekla. U početku je bio uplašen i nepovjerljiv. Ali kada sam mu ispričala moje iskustvo sa Zedom, počeo je na glas da se smije... Znam samo da sam uspjela da ga zamolim da pronađe malo vremena, da me posluša i da mi kaže šta misli, da mogu mirno da završim sa mojim unutrašnjim nemirom. Zamislite tu situaciju: Dolazi čudna, nepoznata osoba u garderobu poznatog umjetnika i ne traži mu angažman. Naprotiv, od njega samo traži da je oslobodi profesije.

I zaista, on me je saslušao i odmah mi je rekao da će da me angažuje. Samo što nijesam pala u nesvijest. Nakon svega što sam proživjela, nijesam mogla da vjerujem. Postala sam dio ansambla Karmen u Milanskoj Skali Moj život se od tog trenutka promijenio.

Za Jadranku Jovanović, samosvjesnost i originalnost je jedna od osnovnih vrlina, jer kaže ako čovjek ne cijeni sebe, svoje porijeklo i pripadnost, onda te ni drugi neće cijeliti. Toga se pridržavala još od malena, pa i u sudbonosnom trenutku kada je došla u Milansku Skalu da potpiše ugovor. Produkcija je tražila od nje da nastupa pod imenom Andrijana Đovanini, jer balkansko ime Jadranka, a posebno prezime na ić, za njih u tom momentu nijesu bili prihvatljivi.

Odbila sam taj njihov predlog, rekavši im odlučno: Ja sam Jadranka Jovanović. To ime sam dobila na rođenju, od moje majke i oca i nijesam ja, nitu ću biti Andrijana Đovanini.

Opet je tada, izgleda u meni proradio crnogorski gen. Vi bi ste rekli: „Ili si pokojnik, ili si pukovnik“. E, ja sam, zarad svog identitea, kojeg svi dobijamo na rođenju, odbila da se zovem drugačije. Na kraju su ipak prihvatili, ali nevoljno, moj uslov i potpisala sam ugovor sa Milanskom Skalom. Nijesam prihvatila ni da se preselim u neku umjetničku sredinu koja je centar kulture u Evropi, nego sam svaki put odlazila i vraćala se svojoj kući, sa nepromjenenom adresom u Beogradu, gde sam i rođena i živim cio svoj život. Tako je Jadranka Jovanović, sa Balkana, sa svojim talentom krenula u svijet. Ostala je to što jeste i postala to što je danas.

U svojoj karijeri Jovanović je imala oko 120 nastupa u čuvenim svjetskim dvoranama. Gostovala je na operskim scenama Italije (Firenca, Rim, Pezaro, Bergamo, Trst, Kaljari, Trapani), Španije (Teatar Liseo, Barselona), Francuske (Bordo, Nim, Ruan), Brazila (Rio de Žaneiro, Sao Paulo), Meksika (Meksiko Siti, Gvadalajara), Japana (Tokijo, Nagoja), Portugala (Lisabon), Irske (Dablin), Engleske (London)...Učestvovala je na Festivalu Donicetija u Bergamu, Festivalu operete u Trstu...Veliki uspeh je ostvarila u Verdijevom Don Karlosu (Eboli) u Palm Biču (1999.), pod dirigentskom palicom Atona Guadanja. U sezoni 2001—2002. nastupila je uz Praški simfonijski orkestar u Beržih Smetana Holu, na božićnom koncertu. Iza njenog rada su desetine nastupa u glavnim ulogama, svjetskim operama i na svjetskim festivalima. Karijera joj bilježi i izvanredne kritike, svjetsku prepoznatljivost, značajne i kontinuirane angažmane velikih operskih kuća, sa najznačajnijim dirigentima. Posebno ističe nastupe sa Placidom, Domingom i Hoseom Karerasom... Iza tih uspjeha stoje veliki rad i odricanje. Operski pjevač mora satima da vježba, da drži svoje tijelo u psiho-fizčkoj kondiciji. U tome se operaska umjetnica poredi sa velikim imenima iz sporta, poput Novaka Đokovića. Razlika je samo u načinu treninga, a sve ostalo se poklapa.

Jedna je stvar otpjevati pjesmu „Jutros mi je ruža procjetala“, koja ima pet tonova i može da se pjeva u svako doba dana i noći, bez takozvanog pjevačkog zagrijavanja. Druga je stvar otpjevati arije. Zamislite Novaka Đokovića, da se probudi i odmah izađe na teren. To ne može. On mora bar dva sata prije meča da se zagrijava, pa tek da izađe na teren. To je i sa operskim pjevačima slučaj. Ja, ako imam nastup sa velikim vokalnim rasponom u 11 sati, a to je protokolarnog karaktera, kao ovaj u Nikšiću, (jer poznato je opera se izvodi naveče), moram da se probudim rano i najmanje od 9 sati da vježbam. Moram da probudim najprije svoje tijelo, kako bi se adaptiralo za nastup, a potom sva moja čula, kompletno tijelo, emocije, srce, dušu i dijafragm, najmanje glas. Nikada nijesam mogla da objasnim ljudima: Pjevač je pjevač i onaj zabavne i narodne muzike, ali operski je nešto drugo. To su ogromne, nemjerljive razlike. Operski pjevači, bilo muški, ili ženski, svejedno, ne može da se stavi u istu razinu sa drugim pjevačem, jer su to nemjerljive kategorije. Zato mi imamo beneficirani radni staž. Mi imamo profesionalna obolijevanja. Izvođenje opere ostavlja tragove na zdravlje.

Uvjereni da je za čovjeka najvažnije da se bavi poslom koji voli i da ostane uvijek „svoj na svome“, beogradska operaska diva krenula je iz Nikšića na turneju. Telefon je često prekidao naš razgovor, ali je ona u maniru dame sa stilom ispoštovala naš termin za razgovor, čak i duže od dogovorenog. Čekaju je nastupi na novim i starim scenama. Tamo je nestrpljivo čeka publika.

To je za nevjerovati, ali je istinito. Publika mi se stalno javlja i do detalja se sjeća nekih mojih prvih nastupa, sa kojih su moja sjećanja izbljedjela. To mi daje snagu i volju da stvaram, sa onim istim žarom kao na početku karijere.

...Intervju...

Naod Zorić, poznati crnogorski likovni umjetnik o crtežu i slikama

Crtež je moja duša

Naod Zorić, poznati crnogorski likovni umjetnik rođen je 1968. godine na Đurđevića Tari, kod Pljevalja. Diplomirao je na Fakultetu likovnih umjetnosti na Cetinju, odsjek slikarstvo, u klasi profesora Dragana Karadžića 1993. godine. Postdiplomske studije završio je na Fakultetu likovnih umjetnosti u Beogradu, kod profesora Radomira Reljića (1995.). Studijski je boravio u Parizu, a član je ULUCG, od 1994. godine. Dobitnik je stipendije za talentovane studente, kao i brojnih nagrada, među kojima su i nagrada za crtež na FLU Cetinje, Nagrada za sliku, na XXV Hercegnovskom salonu (kao najmlađi učesnik) 1992. godine, i nagrade za sliku na FLU Cetinje, Nagrada „Milunović, Stijović, Lubarda“, ULUCG. Izlagao je na brojnim izložbama u zemlji i inostranstvu. Radovi Naoda Zorića se nalaze u muzejima, galerijama i privatnim kolekcijama. Snimljen je dokumentarni film „Ozbiljna igra - prozor Naoda Zorića“, 2003. godine u produkciji RTS-a, urednika i reditelja Božidara Kalezića. Trenutno živi i radi u Kolašinu. Nikšičkoj publici predstavio se sa dvadesetak radova, u okviru pratećeg programa Književnih susreta.

Njegov talenat prepoznat je još u ranom djetinjstvu, a i sam umjetnik kaže da je još i tada znao da će se baviti slikarstvom.

*Crnogorski gorštaci
na Zorićevom platnu*

U drugom razredu osnovne škole, učiteljica je primijetila moje radove i pozvala je nastavnika likovnog, koji me je odmah uključio u sekciju. Do sada mi nije poznato da je neko tako mali postao član likovne sekcije. Znao sam ja i prije toga da će olovka, papir, platno i boja biti moje drugo Ja. I tako je krenulo. Završio sam osnovnu školu u Pljevljima, Srednju umjetničku školu u Novom sadu, Akademiju na Cetinju, a postdiplomske studije u Beogradu. Nakon toga se vraćam u Crnu Goru, na primorje, u Bar, gdje sam živio i stvarao 13 godina. Na moru mi je bilo divno, ali ja sam čovjek planine, pa u šali kažem: Volim da živim tamo gdje orlovi žive. U tim krajevima se bolje misli. Priroda je surovija i onda mozak bolje radi. Inače, život čovjeka ponese da sam ne zna gdje, kud i kako. Međutim, ja u slučajnosti ne vjerujem. Ja jednostavno ne mogu da se naviknem na drugu klimu, na drugi vazduh, osim na planinski. Sve što više ulazim u go-

dine, sve više volim onu hranu koju sam jeo kao dijete na selu. Osim toga, na planini pronalazim samog sebe, svoje unutrašnje Ja i na tome radim.

Zorić su ta gorštačka priroda i planine, motiv, inspiracija. Crnogorski kamen i uopšte ambijent, i mentalitet ljudi, koji je proistekao iz ljutog krša i surove klime. Ti motivi su prisutni na gotovo svim njegovim radovima.

Sve moje slike govore o meni. Moje slikarstvo je moja ličnost. Ja jesam to. Svaki moj rad govori ko sam i odakle sam. Crna Gora je nepresušni izvor mog stvaralaštva. Ona to mora biti, po mom rođenju, po mojim precima. Svi oni su tu. To sam ja genetski naslijedio od njih.

Ušlo mi je u moju kost, moju krv i vidljivo je na mojim slikama. Ti ljutiti Crnogorci, ili kako ja volim za njih da kažem gorštaci. A gorštak je na planini. On tamo visoko stoji, bolje i više vidi. Zbog toga je to dio mene i mog stvaralaštva. Ja to volim. Kada crtam te ljude, najlakše iskazujem svoje likovne kvalitete. Jer, motiv je polazna tačka umjetnosti. Onda to djeluje likovno dobro, ubjedljivo, pismeno...

Najviše me interesuje crnogorski čovjek, njegov život, bolje reći opstanak golog života i njegovo trajanje u teškim i surovim uslovima. To je za mene jako izazovno, čak negdje možda neshvatljivo, ali mi daje snagu, veliku energiju da se izrazim kao likovni umjetnik. Tu i tamo ubacim neke elemente nacionalne tradicije, poput nošnje i oružja, da bi se crtački negdje naglasio, kako bih postao, što mi umjetnici kažemo, vidljiviji. Fascinira me mudrost crnogorskog čovjeka, mudrost njegovog opstanka, umiranja i svega onog što je nosio kroz život.

Pevaljskom umjetniku, poetičnost na platnu je jača strana. Njegova platna odišu dramaturgijom. On to objašnjava na njemu svojstven način.

Na mojim slikama ima jako puno karaktera, posebno karaktera korote, umiranja. Ta priča je i najsraženija u mojem slikarstvu. Ona je predstavljena kao kult, što i jeste. Nešto što treba stoički podnositi. U svoj punoći mučnosti, smrt je jedino što čovjek zna da je istina. Ona je jedina istina. Sve ostalo je čovjekova umišljenost, njegova iluzija.

Čulnost na Naodovim radovima je posebno izražena, što ga, između ostalog, čini posebno intrigantnim.

To je tačno. Imajući u vidu da sam ja kao dijete živio na selu, u tom ambijentu sam gradio svoju ličnost, bolje reći, začeo je. Ta čulnost na selu je puno izraženija, nego kod ljudi koji žive u gradu. Za mene su jako važna čula. Posebno čulo mirisa. Ono me stalno podsjeća na djetinjstvo. Ti mirisi me pokreću, oni me inspirišu i miris je nešto što je duboko u meni. Ja i danas osjećam miris svoje majke, djeda, njihove odjeće, hrane, vazduha moga sela. Važnost mirisa je za mene neprocjenjiva. Tu su još i druga čula. Čulo vida. Važno je ono što čovjek vidi. Važno je čulo sluha. Sve je to nešto što zajedno čini dušu čovjeka.

Zorića je kritika i istorija umjetnosti svrstala u ekspresionistu.

Ne bih ulazio nešto posebno u tu klasifikaciju mog stvaralaštva. Naravno, ako sam svrstan kao ekspresionista, to mi prija. Da li sam ekspresionista, ili modernista, ja to ne znam. Znam samo da je to moje slikarstvo, moja ličnost. Ja jesam to. Trudim se da budem dobar umjetnik i nastojaću da budem još bolji. Kritika malo pretjera kada me hvali. Valjda sam im simpatičan, što li? Znam samo da sam ja prevashodno crtač. To gajim godinama kod sebe. Crtež mi je jako važan. Ovi radovi koje nikšička publika može da vidi nastali su u posljednjih pet godina. To je jedan uži odabir, nešto što je kvalitetnije. Ovaj grad je mjesto dobrih ljudi, onih koji znaju da promišljaju i da prate slikarstvo, a tu živi i veliki broj mojih kolega. To je nešto što me danas u Nikšiću čini ispunjenim. Osim toga, nije lako u Nikšiću izložiti radove. Za taj potez, treba sazreti i biti ozbiljan. Drago mi je što sam ovdje sa vama, mojim dragim Nikšićanima.

U toj svojoj skromnosti Naod Zorić, nastavlja da olovkom i bojama ispunja platna, iz kojih će opet na njemu osoben, ali uvijek na nov način, progovoriti karakteri crnogorskog naroda i surovog krša, nad kojim leti suri orao, pokazujući svu bistrinu gorštaka i „divlje ljepote“ koja ga okružuje.

S. Marojević

NOVE DRAME

... Objavljujemo...

Drama „Žega“ / Bojana Mijović

Bojana Mijović, afirmisana crnogorska dramaturškinja, pripada prvoj generaciji svršenih dramaturga cetinjskog FDU-a, na kojem je završila i postdiplomske specijalističke akademske studije. Trenutno je student master studija na FDU u Beogradu. Dobitnik je više značajnih nagrada i priznanja u Crnoj Gori i zemljama regiona. Osim drama, Mijović piše poeziju i kolumne, a do sada je objavila i nekoliko naučnih radova u stručnim časopisima. Njeno stvarstvo ostavilo je zapažen pečat u savremenoj crnogorskoj dramskoj umjetnosti, jer su neke njene drame („Lasice“, „Cvrčak i mravi“, „Pink Panter opet napada“, „Uspavanka za Vuka Ničijeg“, „Djeda Mraz postoji“), nakon inscenacija u crnogorskim pozorišnim produkcijama doživjele zapažen uspjeh. Dramski tekst Lasice, uvršten je u katalog Evropske teatarske konvencije (ETC). Njene drame su do sada izvođene na pet pozorišnih festivala u zemlji i okruženju, na kojima je osvajala prestižne nagrade.

Mijović je u CNP bila dva puta angažovana kao dramaturg i saradnik na dramaturgiji poznatih naslova tog nacionalnog teatra (Orestes. In. Peace . režija Stevan Bodroža i „Gorski vijenac“- režija Diego de Brea). Bila je scenarista nekoliko TV drama i TV emisija za djecu. Radila je i na projektima festivala dječije pjesme u Podgorici i Bijeloj. Trenutno radi kao saradnik u nastavi na predmetu dramaturgija, na FDU na Cetinju.

Dramu „Žega“, Mijović je napisala u aprilu ove godine, sa kojom je učestvovala na ovogodišnjem trećem po redu konkursu CNP, za savremeni domaći tekst, sa temom **“Izgubljeno-nađeno: dramska remapiranje novije crnogorske istorije”**.

BOJANA MIJOVIĆ

ŽEGA

Lica:

Novak – šepavac 20g / kasnije 37g - vlasnik kafane, dobrovoljac

Snežana – 27g / kasnije 43 godine - supruga vlasnika kafane, dobrovoljka

Suzana – 25 godina konobarica, traži drugu šansu

Ivan - 45 g, investitor

Vidoje – 58 godina, nekome sve a drugome ništa

Danjo – 30g – rezervista sa sela, nikad nije vidio more

Bonjče – 23 g - rezervista, zaljubljen u Bojanu i svi ga zezaju zbog toga

Mirko - 40 g – profesor, završio je fakultet, nije htio u rat

Zoran – 30 g - desetar, vozač predsjednika opštine, misli da je važniji nego što je

Tonči – 22g, hrvatski branitelj

Mario – 19g, hrvatski branitelj

Crni – 35 g, pripadnik specijalne jedinice

Specijalci

1.

/1991 godina. Dubrovačko ratište. Improvizovani kamp crnogorskih rezervista. Novak miješa pasulj. Snežana nanosi ruž./

NOVAK:

Ah, što volim uske pantalone, takve nose samo primadone.

SNEŽANA:

Valja li?

NOVAK:

Koliko si istrošila do sada, života ti?

SNEŽANA:

Ne brojim karmine. To su sve pokloni.

NOVAK:

I svaki crveni.

SNEŽANA:

Daj uspi pasulj, šta te moji karmini zanimaju?

NOVAK:

Pisao sam kući da mi pošalju jedan.

SNEŽANA:

/jede pasulj/

Mrtva bi ga usta jela.

NOVAK:

Hvala ti. Majka mi je uvijek govorila, laka joj zemlja – ako te išta oženi, to će biti pasulj.

SNEŽANA:

Mogla je vala mama još koju da ti rekne.

NOVAK:

Nego, znaš šta, Snežo, ja im ne napisah da mi pošalju baš crveni karmin. To je bilo za tebe, znaš.

SNEŽANA:

A što si divan. Valjaće za Brenu. Će je ona đavolice? Breeno? Brenooo?

NOVAK:

Nije to za Brenu. Za tebe je to.

SNEŽANA:

Dođi, pile moje. Evo pasulja. Napravio Nole prste da poližeš.

NOVAK:

Nema je.

SNEŽANA:

Baš odliježe kad viknem. Slušaj. Breeeno!

NOVAK:

Neka neka, ne pretjeruj. Tu je neđe.

SNEŽANA:

Bojiš se. Ti si mi neki dobrovoljac.

NOVAK:

Da se bojim, ne bi se sam prijavio! Jedva su me primili. Tata je tri veze uhvatio da me prime.

SNEŽANA:

Sa kraćom nogom se ne ide u rat.

NOVAK:

Napoleon, Čerčil, Staljin i Hitler, svi su imali kraću lijevu ruku pa vidi dokle su dogurali.

SNEŽANA:

Ni pušku ti nisu dali.

NOVAK:

Kašikom mogu da izvadim oko, a nožem grkljan da prerežem.

SNEŽANA:

Kome? Kokoški?

NOVAK:

Neprijatelju? Ko napadne! Ne daj ti ga Bože da ti ko priđe.

SNEŽANA:

Umijem ja sama da se branim.

NOVAK:

Ja ću ti pokloniti karmin pa ga razbij kamenom ako ti je volja.

SNEŽANA:

Daću majci kad se vratim.

NOVAK:

Blago tebi kad imaš kome. A ja, onolika kuća, sam samcijat.

SNEŽANA:

Koliko reče kupatila?

NOVAK:

Tri – na svakom spratu po jedno, dolje kafanica, tata fino drži.

SNEŽANA:

Je li je zovu kod ćopavog?

NOVAK:

Zove se Sunce. Tako su je nazvali kad sam se ja rodio.

SNEŽANA:

Zato tebi ne smeta ova đavolja omorina, sad je meni jasno.

NOVAK:

Svašta ja ne volim, no koja je vajda od žalbe. Nauči čovjek da trpi i živi. Ali rekao sam sebi: Nećeš, Novače, gledati kako ti drugovi stoje na braniku otadžbine dok ti pereš čaše, ne. Taj se bunio ali je popuštio na kraju.

SNEŽANA:

Ne viđeh ni živog ni mrtvog neprijatelja. Možda nismo na pravom braniku. Oni ovo zovu neovisna.

NOVAK:

Jesu li tebi branili?

SNEŽANA:

Prvo žensko iz kuće na ratištu, to se slavilo dva dana. Ja braće nemam. Neko mora.

NOVAK:

Mora se samo umrijeti.

SNEŽANA:

Čuš ovoga. Mnogo si gledao televiziju. Ovdje niko nije planirao da umire.

NOVAK:

Samo na jedno mislim evo mjesec dana i po cijelu noć ne spavam. Što sam toliko gori od drugih? Imanje imam, ružan nisam, glup nisam, da stvorim još , i to mogu. I hrabar sam. Zašto onda?

SNEŽANA:

Šta?

NOVAK:

Zašto svima daješ samo meni ne?

SNEŽANA:

/tuče Novaka rukama i nogama/

Tako vojnik vojniku na zaraćenom području? Sram te bilo. Bitango jedna ćopava nedojebana. Ubiću te ovdje!

/Prilaze Tonči i Mario/

TONČI:

Ruke uvis!

NOVAK:

Nisam kriv!

MARIO:

Dobra borba!

SNEŽANA:

Nisam namjerno, uvrijedio me je.

NOVAK:

Jesmo li naši? Iste uniforme, no nemate ništa na šapkama.

MARIO:

Naši, na našem, majku vam jebem četničku. Sad ćemo da vas pobijemo govna jedna. Znaš li đe si došo, a? Moju zemlju da diraš, malo vam to vaše tamo? Idi pa gedže napadaj, govno jedno.

TONČI:

Mario htio da vas pobije, a ja rek'o – daj, možda se prvo pojebu, lipo za gledat'.

MARIO:

Ćuti, manijače. Šta ovo miriše?

TONČI:

Dobra pička.

NOVAK:

Pasulj. Pravi vojnički, niko bolji ne zna da skuva.

TONČI:

Di su ostali? Moramo javiti našima.

MARIO:

A znaš li di ga kuhaš?

NOVAK:

Evo tu ispred vas, baš tu.

MARIO:

A mala, znaš li da pričaš, ili da te mi naučimo?

SNEŽANA:

Vi ste...odavde?

TONČI:

Ona priča!

MARIO:

A pričaš li dok se jebeš?

NOVAK:

Druže, ali nama su uniforme stvarno iste.

/Tonči udari Novaka/

TONČI:

Ovaj je moj.

SNEŽANA:

On je budala. Ne slušaj te ga. Mi samo kuvamo.

TONČI:

Onako, je li, iz zabave. A kome kuhate?

MARIO:

Znaš li ti da ćemo dobiti nagradno kad vas dovedemo u jedinicu?

TONČI:

Zajebi nagradno. Bolje da ih sad odmah ubijemo.

NOVAK:

A što nas, pa mi nijesmo mrdnuli odavde nijednom.

TONČI:

Šta niste mrdnuli? Neki su mrdnuli? A ko to, pizda vam materina? Daj koordinate? Koliko ih ima? Došli ste moje da rušite, didovinu da mi rasturite. Ne dam! Ruke na potiljak!

SNEŽANA:

Koliko imate godina? Ja sam Snežana, zovu me Sneža, Snješka kad odem do Dubrovnika. Nismo naoružani. Imam 27 godina. Nisam udata, nemam momka. Ovdje ja kuvam, ne on. Kako se zovete? Lijepi ste momci. Mogli bi se dogovoriti.

MARIO:

Ova kurva je ili luda ili drogirana. Pricaj di su drugi?

SNEŽA:

Nema niko drugi. Pa pasulja je koliko za nas dvoje, eto može i za vas, podijelićemo. Kako rekoste da se zovete.

TONČI:

Ja sam Tonći, a on Mario. A vi ste, ljepojko, naši neprijatelji.

SNEŽANA:

Prošle godine sam bila na plaži u Cavtatu (kojoj), djelujete mi poznato. Obično se kupam gola.

MARIO:

Hoćeš i Cavtat da nam uzmeš, je li kurvo Snježo?

SNEŽANA:

Samo jedno hoću – da probate pasulj...A onda još jedno.

TONČI (Novaku)

Đe osmatraju, pričaj đubre.

NOVAK:

Dobar je pasulj, tako mi mrtve majke.

TONČI:

Mario, je li se i tebi dig'o na pasulj? A jesam gladan...Da nije otrovan?

SNEŽANA:

Ne valja da su vojnici gladni. Naspri im, Novače. Puštite ga, nećete se pokajati.

MARIO:

Zajebete li nas, ovo su vam zadnje riječi. Stvarno miriše.

(Novak sipa pasulj. Mario i Tonći jedu)

TONČI:

Ako kome kažeš da smo jeli četnički pasulj, ostaćeš bez jaja. A jes ludilo, fora.

MARIO:

I ti isto. U, što imam ideju dobru!

/Tonći ustaje i pomokri se u ostatak pasulja./

TONČI (Novaku)

A sad sipaj i za vas dvoje. Da se zapamti ovaj ručak. Je li ovaj bogalj? I opet si se dovuka' ... Puno me ljutiš.

NOVAK:

A da se dogovorimo?

SNEŽANA:

On je budala, nizašta je. Sipaj! Ja ću dva tanjira! A poslije...

MARIO:

Zamislite želju i odite u raj.

SNEŽANA:

Baš sam to mislila da vam predložim. Može dvije želje, tri, četiri. Koliko god.

MARIO:

Šta vam daju, Gospe ti, pa si takva? Je li bijelo?

SNEŽANA:

Ja vas znam sa plaže sto odsto.

TONČI:

Aj, njega da ubijemo makar. Ja još nikog nijesam ubio, moram da se vježbam.

SNEŽANA:

Ne još, ne. Dogovorićemo se. Zna li vi koliki je rat, ko soliter u Njujorku. Ima se kad.

MARIO: (Novaku)

Jedi! Vidi kako je usporio.

SNEŽANA:

Ja sam gotova. Niko neće doći do ujutro, to vam garantujem.

TONČI:

Laže li? Bole me jaja, umirem.

MARIO:

Ma samo pola sata, pa ćemo pobiti. Ipak je ovo naša zemlja.

NOVAK:

Dok je bila i naša i vaša, niko mi nije pišao u pasulj!

(Tonći i Mario tuku Novaka)

SNEŽANA:

Momci, on je lud, a mene su ucijenili da dođem. Ne hvatajte se na budalu. Bogalj će poslije da propjeva, garantujem, samo ga zavežite dobro. Ajmo do šatora. Dođi, Mario, dok se nisi pokvario.

2.

(2008 godina. U kafani Sunce nalaze se Novak, Suzana i Snežana. Ulazi Ivan. Na zidu visi izrezbareni crnogorski grb i crnogorska zastava, uokvirena fotografija mlađeg Novaka sa ordenom i uokvirena fotografija premijera. Spolja se čuje buka od gradilišta. Kako ko uđe u kafanu, otresa prašinu.)

IVAN:

Dobar dan. Prokuvah.

NOVAK:

Za danas imam posebnoga krapa direktno iz Virpazara, specijalno za tebe, još se nije ni oladio.

IVAN:

Kako misliš, nije se valjda usmrdio?

SUZANA:

Sveže, gospodine Ivane, samo da ga malo propržimo i ispojuhemo za vas, eno ga u salamuri, prste da poližeš.

NOVAK:

E, baš tako.

IVAN:

Bez kozijeg sira, ništa.

NOVAK:

Normalno, specijalno za tebe imam iz Crmnice i sir i vino.

IVAN:

Prestani da sereš, platiću sve kao i do sada. Je li te ikad iko naučio da budeš muško?

NOVAK:

Davno sam ja te škole doktorirao, zar ne vidiš uokvireno. I sliku sa predsjednikom vlade.

IVAN:

Ko bi te prepoznao, tamo stvarno i ličiš na nešto.

SUZANA:

Evo rakijica, gazda Ivane.

IVAN:

Snežo, kako ih trpiš danas, reci mi da se i ja propametim.

SNEŽANA:

Ubi me glava. Eto tako.

IVAN:

Ako dođu da me ubiju, zamisli da i vas sve pobiju, šta bismo onda.

NOVAK:

Prvo krap i sir, pa vino, pa onda ako hoće čitav odred, ko ih jebe.

IVAN:

Nije to odred, to su kriminalci, građevinska, kažu, mafija.

SUZANA:

Gazda Ivane, ja sam čitala u novinama da ste vi ta građevinska mafija.

NOVAK:

To si pogrešno pročitala. Marš tamo u kuhinju.

SNEŽANA:

Neće tebe niko, ja ti garantujem.

NOVAK:

A ni tebe, ja ti garantujem. Da mogu, poklonio bih te, još im platio.

IVAN:

Stalno ista priča. I onda kažu – ženi se. Ljepše mi je šest da ih mijenjam no još sedma kući da mi sjedi na glavu.

SUZANA:

Ali, sve su ovo vaše zgrade okolo što se grade, gazda.

NOVAK:

Ona hoće da je otpuštim, majke mi pokojne.

SNEŽANA:

Pa kad jesu. Koliko ih ima do sad? Pet ili šest?

SUZANA:

Evo krap i kozji sir. Vi mora da ste milioner.

IVAN:

Ubiće me dok jedem ili dok jebem. Treće nema.

SUZANA:

Nikad pre nisam videla milionera uživo dok niste počeli da gradite i dolazite. Dabogda još pet sagradili.

NOVAK:

Ćuti, ćurko jedna nepismena.

SNEŽANA:

Ne psuj djevojku kad želiš mene.

IVAN:

Mnogo mi se sviđate svi ovako u kompletu.

NOVAK:

I ti nama, i ti nama.

IVAN:

Nema nešto gužve ovih dana.

NOVAK:

Ono jes...

SUZANA:

Čekaju radnici da vi odete, onda dođu na čorbu ili gulaš.

NOVAK:

Deset odsto od dvije plate!

SNEŽANA:

Bakšiš ne smije da ti dira, ja ti garant.

IVAN:

Stalno se obrćem, okrećem, osvrćem, auto vodim kod majstora ujutro i uveče, pregleda da nema eksploziva, provjeravam kamere po stanu. Kad vam kažem. O glavi mi rade.

NOVAK:

A ja nikako da pitam, možda imaš tu informaciju jer si moćan i pametan čovjek, a ne kao ja rab božiji – da ne misle na mjesto moje kafane zgradu da prave?

IVAN:

Samo preko mene mrtvog.

NOVAK:

Veliki si ti čovjek, Ivane.

IVAN:

Moje arhitekta crtale nešto, reko – zaobiđi, majstore, tamo jedem najbolji kupus sa rebrima. A da je dobra lokacija, ono jes. No me prate, pizdu im kriminalnu. Možda je to policija? A?

SUZANA:

To je od šest žena, gazda Ivane. Jedna bi vas spasila sve te muke.

SNEŽANA:

Nije ovaj od te fele, dušo moja.

SUZANA:

Da mi je da nađem finog, poštenog čoveka, da me voli i da volim ja njega, da prihvati moju lutkicu, pa da kaže – ajde Suzo, rodi mi još troje. Da ima platu, da me makne iz ove rupe, pa da kaže: Evo, ti imaš srednju ekonomsku, sredićemo posao u kancelariji. I stan da ima, može i pedeset kvadrata. Danas se krediti dijele ko bensedini za vrijeme rata. Da odem kući i kažem mojima – eto vam vaše kurve što je dete iz Beograda sa studija donela.

NOVAK:

Pritisnuo ovaj mir, moj Ivane. Od kad smo nezavisni, navalio narod da kupuje Stanove, da se kući, da vjeruje da je život lak i lijep. Sve će to onaj gore da naplati.

IVAN:

Tebi je krivo što prodajem stanove? Toliike pare ti ode ostavljam? Je li tebi krivo što se dobro živi? Da ne bi opet u rat?

NOVAK:

A ne, ne.

SNEŽANA:

Samo se sjeća kako je bilo kad smo bili junaci, samo to.

NOVAK:

Svaki dan sam na televiziji gostovao. Objašnjavao. Nosio kravatu.

IVAN:

Pa jeste bili junaci, nije da nije. Kad me ne bi pratili, rekao bih da je danas ipak bolje. Nije lako spasiti se, muke preživjeti i dovde dogurati. Ko voli rat?

SNEŽANA:

Ubi glava. Ko ti reče za ovo sirće da ga utrljam, da ga odmah ureknem. Rat vole lopovi, krijumčari, političari, gušteri i zmije, krtice i lasice, vragovi i đavoli, jadovi i kukavice.

IVAN:

Au. Evo aspirin, direkt iz Ciriha. Meni pomaže, makar da ne bulazniš.

SNEŽANA:

Što bih ja voljela da me strefi neki Ciriha, neki kancer, neki moždani, groma da ne čujem i ovog jasnika nikad da ne vidim.

NOVAK:

Ne bih ti ni sahranu platio.

SUZANA:

Daleko bilo. Plakala bih i crno nosila.

IVAN:

E jeste ljudi, a volim vas ko familiju. Ja bih ti sahranu platio. Aj, da se dogovorimo. Ko prvi umre, onaj drugi mu plaća, može li?

NOVAK:

Ruka ruci.

(Svo troje se rukuju.)

SNEŽANA:

Probiše mi glavu ovi tvoji sa bušenjem i verglanjem.

IVAN:

Ali jedu i piju, a ja bakšiš ostavljam.

NOVAK:

Samo da mi zgradu ne naprave.

IVAN:

Ja ti jemac.

(Ulazi Vidoje. Svi ga gledaju. Obučen je kao prosjak, ima dugu kosu i bradu, nosi naočare.)

VIDOJE:

Gazda, imate li pasulj, onaj pravi, vojnički?

NOVAK:

Mi pasulj ne držimo.

SUZANA:

Imamo kupus sa rebrima, gulaš, piletinu pohovanu sa povrćem, punjenu papriku. To vam je dnevni meni, a može i a la kart, ako gost zahteva.

VIDOJE:

Ja se baš pasulja uželio, onog pravog od nekad.

SNEŽANA:

Nisi sa građevine.

VIDOJE:

Sa ove ne.

IVAN:

Prerušena građevinska mafija? Ima li ko sa tobom? Novače, ovo primaš.

SUZANA:

Mafije više liče vama gazda, nego njemu.

IVAN:

I ne zovi me više gazda u pičku materinu. Ja sam investitor.

SUZANA:

Gospodin liči da izvinete, na sektaša. Duga kosa i brada, a nije pop.

NOVAK:

Hoćeš da jedeš, ili da piješ?

VIDOJE:

Dobre zgrade, stabilne.

SNEŽANA:

Suzana, pivo na račun kuće.

VIDOJE:

Pivo je puno vitamina B. Vrlo je značajan za normalno funkcionisanje nervnog sistema, za psihičko funkcionisanje i raspoloženje, stvaranje crvenih krvnih zrnaca i smanjenje osjećaja umora i iscrpljenosti.

SNEŽANA:

Meni sve to treba. Ali od piva se samo napijem i na kratko zaboravim.
(Vidoje prilazi Snežani)

VIDOJE:

Sirće ne pomaže kod migrenoznih napada. Opustite se i zatvorite oči.
(Vidoje kruži rukama oko Snežanine glave. Svi ćute. Čuje se samo bušilica.)
Boli li sad?

SNEŽANA:

Kao da me miluje anđeoska ruka.

SUZANA:

Nije te ni dotakao!

SNEŽANA:

Ovi tvoji smanjili bušilice, Ivane. Svaka im čast.

SUZANA:

Čudotvorac.

3.

/Danjo, Bonjče, Mirko i Zoran oko kotla sa pasuljem. Novak miješa./

MIRKO:

Moja žena sprema sprema sto puta bolji.

ZORAN:

Šta još radi bolje?

MIRKO:

Ozbiljno ti kažem. Vljajna je to, imaju one svoje začine.

ZORAN:

Zato te i pitam. Moga bi da ti sredim posjetu. Da upoznamo gospođu.

NOVAK:

Ne žali se no ćeš ostati i bez toga što imaš.

BONJČE:

Kad krećemo? Kako možete toliko jesti, vreo pasulj, a vrela zemlja.

DANJO:

Čim se isprdim, princezo.

ZORAN:

Bando nevaspitana. U stroj.

DANJO:

Moram da puštim gas kad nonstop jedemo pasulj. Eksplodirao bih.
(Dolazi Snežana)

ZORAN:

Ne ti, Snežo u stroj, ne. Idi potopi nam gaće i dobro iskuvaj.
/Hoće i Novak da se postroji uz njih/

DANJO:

A što se Nole uskopistio. Pravi je muškopitraljez.

ZORAN:

Jes, i ti ćopavi peri gaće.

NOVAK:

Hoću i ja s vama.

ZORAN:

Šta, časti ti?

NOVAK:

Da branim, osmatram, osvajam, da imamo što više okupirane teritorije. Ne dam Jugoslaviju.
Da osvojim Dubrovnik!

DANJO:

Drži se te varjače što ti ja dobra želim.

ZORAN:

Zamisli da ga izmlatimo po guzici pa da ode tati da plače.

BONJČE:

Nemojte ljudi, sramota je. Svi smo mi ovdje vojska.

ZORAN:

Jesmo vojska, ali ćopavi je za kazana.

DANJO:

A žena je za kuće. Da imam ženu i da je ođe, visila bi.

SNEŽANA:

Ko je za kuće? Seljačino.

BONJČE:

Siguran sam da muž i žena ne mogu u istu jedinicu.

DANJO:

Izvini, Snežo.

SNEŽANA:

I ja sam na braniku domovine.

BONJČE:

Ja ne mogu više ovu vrućinu da podnesem. Lakša mi je puška od žege. Kod nas se u oktobru jorganom pokrивamo. E da mi je da se pružim na mojoj livadi...

ZORAN:

Nije ti ovo Grebovina, no ratište. Da ne bi i perinu ispod guzice i jednu da te grije.

BONJČE:

Samo kažem...

DANJO:

Ne stižu pisma, pa se mali uskopistio. Bojana, Bojana, jesi li već jebana.
(Bonjče hoće da udari Danja.)

ZORAN:

Mir! Danjo, danas si tri sata bez vode za piće.

BONJČE:

Nije ona Bojana, nju ja zovem Bonjče.

NOVAK:

Dobar pasulj?

MIRKO:

Ovdje ništa ne može biti dobro.

ZORAN:

Ne truj mi desetinu, profesore, e ćeš i ti u kazneno.

MIRKO:

Ovo je potpuni besmisao. Pa kuda su ostali?

ZORAN:

Podoficir je rekao da smo za kotu broj trinaest mi sasvim dovoljni. I šta si ti našao da mi podrivaš autoritet?

MIRKO:

Zorane, znamo se dvadeset godina.

ZORAN:

Je li problem što sma ja vozač, a ti profesor. E, pa ne može svako da ima fakultet. Ne može svako da vozi ni predsjednika opštine, družu moj. A ođe sam ja glavni! Ja, čujete li?Ja!

SNEŽANA:

Šta se derete, probudićete Brenu.

DANJO:

Ne dirajte sunce moje.

NOVAK:

Ohladiće se pasulj.

DANJO:

Izvini, gospođo Nole. I, nema šanse da se ohladi, može samo da užegne.

BONJČE:

A nikom drugom nije stizala pošta.

NOVAK:

Nije. Ja sam pisao taj.

ZORAN:

E jebo te taj, da te jebo. Ovaj mali ima više para no svi mi. Privatnik.

MIRKO:

Mi ćemo kod tebe na piće Nole, za koji dan. Zato pošta ne stiže. Ovo je sve jedna smijurija.

ZORAN:

Desetina preda mnom.

DANJO:

Htio sam još jedan tanjir, desetare! Samo s nogu!

ZORAN:

Buniš li se to? Da preduzimam mjere.

SNEŽANA:

Ajde, moji momci. Ko se prvi pojavi, prvi čiste gaće oblači.

ZORAN:

Oli mi reći samo jedno, života ti?

SNEŽANA:

Šta je sad?

ZORAN:

Dobrovoljko Snežo, a čije su najglibavije?

4.

/Danjo. Zoran, Bonjče i Mirko prave pauzu. Umorni su i razdrljeni. Vruće je. Nema u njihovoj blizini njih ni Dubrovnika ni Cavtata, ni mora ni hladovine. Nema ničega./

BONJČE:

Ne trebaju nam Hrvati, nas će žega satrijeti.

/Pije vodu/

ZORAN:

Polako s tim.

DANJO:

Breno, Breno. Dje si, srce moje? Jesi li i ti žedna, ljepotice? Zna li vi koliko ja nju volim?

MIRKO:

Što si puštio da krene za nama, uješće je nešto iz ovog kamenjara. Samo golet i suva trava.

BANJO:

Možemo li mali odmor. Daj mi vode.

ZORAN:

E, vajne li mi vojske. Štedljivije s tim!

MIRKO:

Nismo mi vojska, mi smo rezervisti. Neki na silu dovedeni. Nisam naučio na ovakve krajeve.

Noge su mi pune žuljeva. Vidi.

/Mirko sazuva čizmu/

DANJO:

Sav si u rane, ali što ti smrde noge, to je gore.

MIRKO:

Jednog dana ćete shvatiti da sam bio u pravu.

ZORAN:

Ćuti avetinjo, mogu te strijeljati zbog toga. Još malo i ima da se banjaš u more.

MIRKO:

Već su me privodili pa šta? Nije ti ovo 1948-a.

ZORAN:

Šalješ oca u vojni odsjek da služi umjesto tebe.
Nema veće sramote.

MIRKO:

Sam se prijavio, zna da stare neće da diraju. Ovo nije rat. Pale se štale i plaše se babe koje nisu htjele da pobjegnu. Živu kravu su zapalili a drugu napili vinom. Je li to rat?

ZORAN:

Za ovo se ide u samicu. Babe niko nije ubio.

DANJO:

Breno, jedina moja. Nabreklo ti je vime već, što si tako luda? Će se zagubi? Zna li vi kako ona mene grije... To je sunce jedno malo. A dok je muzem, sve mi kao prede, kao da je neka mačkica, a ne koza. Ma nije koza, žena je to. Nikome je ne dam. Vodim je mojima u selo, pa kad se ne bi živjelo.

ZORAN:

Biće svadbe prije nego se nadamo.

DANJO:

Ćuti tu, kad ne razumiješ. Životinja, a gleda kao čovjek. Samo što ne progovori. I meni je bilo žao krave. A koliko su ih samo odveli preko granice...

BONJČE:

Moja Bonjče ima mačku, one spavaju zajedno.

ZORAN:

Ovo je sve bolesno. Shvatate li vi Će ste?

MIRKO:

Ne. A ti? Ne znam šta mi je gore da slušam ovo, ili o tvojim osvajanjima kota i branjenju zemlje koje odavno nema.

ZORAN:

Ići ćeš na raport zbog ovoga. I velim, u samicu.
/Skida košulju/

Nemoj da kažete kome za ovo inače ste najebali. Jes kod nas je najsvježije u oktobru, ovo je van pameti. Izgoresmo k'o na ražnju.

MIRKO:

Ja imam proširene vene i ne mogu nikud odavde. Prevrúće je. Da mi se napiti vidrovske vode, progledao bih. Da mi se okupati na Slovenskoj, podmladio bih se.

DANJO:

I đe je to more što ga stalno pominjete? Nadao sam se makar ću njega vidjeti, pa da pričam braći. Borili smo se, a još i more okupirali. A ovako, samo spžena trava, jad i žalost. Kod nas se i sad zeleni, nova đetelina je krenula, pa kravama nabubri stomak kad se prejedu. I sve dahću.

ZORAN:

Da ne biste i pun pansion na Durmitoru možda. Mi nismo na odmoru. More ko more. Slano. Tu je, blizu naše kote.

BONJČE:

Koliko blizu?

ZORAN:

Ne pitaj što nije tvoj resor.

DANJO:

Mi to u planine nemamo. Nego kosi, plasti, naturaj, pazi živo. Ali koza nismo imali. Zato je Brena nešto posebno. Ja nju stvarno vodim sa sobom. Kuda li je...Nisu je valjda zenge uhvatile...

BONJČE:

Ma jesi lud. Mjesec dana ođe čučimo ko kakve budale, ni ptice da proleti, samo sam tri zmije vidio...Tu je ona neđe, u kakvome škripu vodu našla. U hlad se sakrila.

ZORAN:

Nikad nijesi bio na more? Je li ti to ozbiljno? Ni u Sutomore?

DANJO:

A kome živo da ostavim, ko će da hrani, meće, čuva, ko će o ocu i majci da brine ako ne braća i ja. Živo je bitnije od mora. Pa sam mislio, dok sam u rezervi, da vidim i to čudo. A možda i neka da se okupa.

MIRKO:

Ti si u rat krenuo. Ko će da se kupa osim granata što im šaljemo.

ZORAN:

Mi šaljemo? Oni su prvi počeli!

MIRKO:

Nije istina. Mi smo prvi počeli. Čitaš li ti išta? Gazimestan je za sve kriv.

DANJO:

Ko ti je taj, neki Albanac je li? Oni su vazda krivi, majke im ga.

MIRKO:

Vama nema pomoći.

DANJO:

Desetare, mogu li Brenu da potražim? Možda se zavukla u neku od ovih srušenih štala okolo. No, što, to više liči na kuću, no na štalu. Sve drugačije no kod nas. Tuga me nekad uhvati, a onda kažem : Ko sam ja da mislim. Zna se ko misli za nas, vazda ima onaj iznad.

ZORAN:

Samo ako ćeš je pred nama... Pomusti.

MIRKO:

Prestanite više sa tim gadostima. Ne idi, možda je minirano.

BONJČE:

Ne mogu više da vas slušam. Poludjeću ovdje. Hoću kući. Hoću da vidim moju Bojanu, hoću na fakultet, da slušam Ekv i Azru, da idem u SKC i u Kulušić. Sve je ovo odvratna noćna mora. Bojana, je l' me čuješ? Bojana!

DANJO:

Breno, prššš, prššš, dođi moja Breno, imam čokolade, samo za tebe. Dje si, ljepotice moja dlakava i sisata, lutko moja jedina. Svaku noć mislim na tebe. I kad sam sa Snežanom mislim na tebe.

/Počinju da se samozadovoljavaju/

ZORAN:

Na koga ti misliš, Mirko.

MIRKO:

Ja sam samo jednom sa njom, trenutak slabosti. Neću da igram vaše igre. Fuj.

BONJČE:

Okrenite se , neću da vas gledam.

ZORAN:

A Snežu možeš da gledaš, kad otkopča košulju da se sunča, kad upeče nebeska zvijezda, pa se maže i smiješi ti se, onda ti ne smeta. Tačno sam vidio kako ti u gaćama raste.

BONJČE:

Ućuti više!

ZORAN:

Raste, raste, to malo što imaš pa onda pljus!

BONJČE:

Sram te bilo riječi, desetaru. Stidi se svojih postupaka.

DANJO:

Samo li joj se šta desi, sisicama mojim, što me hrane, što mi nektar daju... Vi to nikad nećete shvatiti. Uhhh.

(Svršava)

ZORAN:

Noćas sam ja prvi sa Snežom, čim se vratimo. Ne puštam je do ujutro. Ima da njišti ko ždrebica. Tako predsjednik u autu sa sekretaricom. Koliko sam ih puta slušao. Ja pušim napolju, a lada se se samo drma, gore – dolje, gore-dolje.

MIRKO:

Meni je vas žao.

ZORAN:

Žali sebe, jado jadni. Načekaćeš se dok dođeš kući tvojoj Vlajni. Prije će neka krava da ti naleti. Danjo je još i premiju izvukao.

DANJO:

Ne uzimaj Brenu u usta, je li jasno.

ZORAN:

Ne bih da mi plate.

/ Cereka se./

Bog nam je Snežu poslao, pa dok pere pa se sagne onako, a zna da gledam, pa me pita: Družo desetare, ima li šta još da se opere? Opro bih te da se ne bi dva dana digla, lutka moja.

(Svršava.)

MIRKO:

Nije ni čudo što je Tito zabranio da se drže koze, kad vidim kakvih bolesnika ima.

BONJČE:

A što ih je zabranio?

ZORAN:

Da ne uništavaju prirodu.

BONJČE:

Koza ide đe ni čovjek ne može. Šta tu ima da se uništi.

ZORAN:

Mali, nemoj i ti da mi pričaš kao da si fakultet završio, no se dižite odavde. Kasnimo uveliko.

DANJO:

A moja Brena?

MIRKO:

Za nama će kao i do sada. Zašto bi ovaj dan bio drugačiji od bilo kog drugog najglupljeg dana od kad smo ođe.

5.

(U kafani su Suzana i Snežana. Kafana je renovirana, stavljeni su novi stolnjaci i stolice ofarbane u svijetliju nijansu. Uokvirene fotografije su i dalje tu.)

SUZANA:

Što volim što ste ugradili klimu! Prije nije moglo da se diše. Usmrđi nam se piletina dok si rekao keks.

SNEŽANA:

Pazar nam se povećao pet puta. Bog ga je poslao.

SUZANA:

Šta misliš da krstim moju Sanjicu kad se pomirim sa mojima. Od kad je liječio preko slike na daljinu, više nema alergiju.

SNEŽANA:

Nije on Bog, samo ima moći.

SUZANA:

Ali veruje. A od kad on veruje i ja verujem. Voli je kao da je njegovo dete.

SNEŽANA:

Ivan se sve manje brine da će da ga smaknu.

SUZANA:

Nonstop ga sanjam. Pomazi me po licu, kaže mi – sve će biti u redu i onda se probudim.

SNEŽANA:

A čime te pomazi?

SUZANA:

Rukom, Snežo. I nasmeje mi se, kao tata nekad.

SNEŽANA:

Ni ja više ne sanjam, a to je mnogo dobro.

SUZANA:

Što ga nema danas.

SNEŽANA:

Ima još ljudi kojima je potrebna pomoć.

SUZANA:

Da li bi volela da odeš. Zašto trpiš Novaka? Sigurno imaš neku ušteđevinu. Još uvek si lepa žena.

SNEŽANA:

Stalno sam sanjala kako me razapinju na trgu heroja. I od mene ostaje poster koji poseru ptice.

SUZANA:

Ne razumem.

SNEŽANA:

Zato je dobro da ne idem nigdje, da ne mislim ni gdje sam, ni ko sam. Samo da živim.

SUZANA:

Ali Nole te tuče.

SNEŽANA:

Nemaš ti pojma.

SUZANA:

To nije ljubav. Znam da ste se u ratu zavoleli, ali ovo je novo vreme. On je bolestan, ja sam čitala. Ima naziv za to. Posttraumatski nešto.

SNEŽANA:

To je sve zbog noge.

SUZANA:

Nije, no zbog rata. Svakakvim te imenima naziva, to nije normalno.

SNEŽANA:

A šta ako sam ih zaslužila? Ako je u pravu? Ako treba i gore da prodem nego što mi se sad dešava?

SUZANA:

Bože oprosti, Snežo, tebi isto treba pomoć! Vi ste neka bolesna veza.

SNEŽANA:

Ni prva ni posljednja.

SUZANA:

Đe su ljudi? Ni Vidoja, ni Ivana.

SNEŽANA:

Odlučila si se ti.

SUZANA:

Ma nisam, to se tebi samo čini.

SNEŽANA:

Kako bi ga kući pokazala, izgleda kao da ti je đed, a ne otac. Ko je on uopšte? Izgleda kao da se krije. Čas dođe, pa ga nema, pare ne uzima, sve nama daje. Druge liječi, o sebi ne brine. Kad ga pitaš odakle je, nešto vrda, kosa mu je kao perika, a opet je njegova, onolika brada, a pop nije, recituje, a veli da pjesnik nije. Čudna zvjerka.

SUZANA:

Ovo su moderna vremena, a on je čovjek iz nekog vremena koje tek dolazi.

SNEŽANA:

I za deset godina, šta, da ga guraš u kolicima? A šta ako ne može? Ili da saznaš da je ubio svoje tri žene?

SUZANA:

Ej, to su lične stvari. On je taj. Lakše mi je gurati voljenog čovjeka, nego trpjeti da me hvataju za dupe raznorazni.

SNEŽANA:

Nije loša logika.

(Ulazi Ivan, vidno smireniji.)

IVAN:

Remetim li nešto?

SNEŽANA:

Baš smo pričale o tebi, drugi si čovjek.

IVAN:

Svi mi to kažu. Mi to, mito! Baš se lijepo izgovara. Tako lako. Volim tenis, ali reket, e to ne podnosim. Đe je Nole, moramo da razgovaramo, shvatio je da bi ovo bila idealna lokacija za najskuplju zgradu u koju bih investirao.

SNEŽANA:

Otišao je u nabavku. Opet bi da ga zajebavaš.

IVAN:

Mrtav sam ozbiljan. Posao cvjeta, dobio sam novi tender. Živjela nam naša mala nezavisna država! Reket, mi to, nezavisni, Bog te pi'to.

SUZANA:

Kako vam oči sjaje!

IVAN:

Tako je to kad se voli svoja zemlja. Prije nisam imao kad da mislim o tome.

SNEŽANA:

Sad stižeš i pjesme da pišeš. Svaka čast!

SUZANA:

Mogu li nešto da vas pitam gazda?

IVAN:

Šta je?

SUZANA:

A kako ste vi postali milioner?

SNEŽANA:

Dobio na lutriji, eto kako.

IVAN:

Ako bih ti rekao, morao bih da te ubijem.

/Suzana se kikoće./

SUZANA:

Ju, gazda Ivane! Baš simpatično.

SNEŽANA:

Suzana, donesi nam piće.

SUZANA:

Ja baš potrefila pitanje od milion dolara. Je li to kao ruski rulet?

/Ivan vadi pištolj. Repetira./

IVAN:

Izvoli. Ako promašiš, sve ću da ti ispričam.

SNEŽANA:

Ivo, ne igray se. Može neko da vidi.

IVAN:

Ako cura hoće da zna, cura treba da zna.

SUZANA:

Samo sam se...šalila.

IVAN:

Je l' da?

SNEŽANA:

Šale nikad dosta.

IVAN:

Đe je doktor, život mi je spasio? Postao sam potpuno drugi čovjek. Malo mi je čudan, ispitaću ja to...

SNEŽANA:

Nije on čudan, samo je isto dobio na lutriji, rekla bih. Nešto staro, nešto novo i nešto pozajmljeno.

SUZANA:

Izvinite, ja se upiščila.

6.

(Noć je. Vidoje kuca na vrata, otvara mu Suzana. Ulazi u kafanu, stolice i stolovi su skrajnuti, a u jednom uglu se nalazi sobica koju gosti ne bi primijetili dok kafana radi. Više liči na ostavu/

VIDOJE:

Mogao sam da zaspim i na klupi u parku, ne bi mi bilo prvi put.

SUZANA:

Djelujete kao da ste na dvoru živjeli i nosili skupa odijela. Kao ono Kraljević i prosjak.

VIDOJE:

Čitala si tu knjigu?

SUZANA:

Kako ne. Ja imam dve godine ekonomije, studirala u Beogradu, sve desetke.

VIDOJE:

A iz kog si dijela Beograda?

SUZANA:

Ja sam iz Kolašina...

VIDOJE:

Iz Kolašina. Pa kako ekavica?

SUZANA:

Primilo se, kao i Sanjica. Meni se rugaju, a ja baš volim. Uvek sam znala da sam drugačija.

VIDOJE:

Tebe čekaju velike stvari u životu. A imaš li molim te neki pokrivač da se pokrijem tu na podu?

SUZANA:

Ne dolazi u obzir. Tako sam srećna što ste mi se obratili.

VIDOJE:

Samo neku prostirku na pod i meni ništa ne treba. Tamo do onog stola.

SUZANA:

Zaboga. Pored ovolikog kreveta, na pod.

VIDOJE:

Što manje ima, čovjek je srećniji. Pod je nekad mekši od najudobnijeg dušeka. Vuk Gorski na kamenu spije pa mu ništa nije, a lednom se vodom mije.

SUZANA:

Divni stihovi! A jeste li vi imali porodicu, Vidoje?

VIDOJE:

Ne.

SUZANA:

A zašto?

VIDOJE:

Na neka pitanja nije lako odgovoriti.

SUZANA:

Niste valjda od onih...Znate, što ne vole žene.

VIDOJE:

I njih je Bog stvorio da vole. Ali ne, nisam.

SUZANA:

E, pa, pored mene žive, na pod ne i ne. Sve sam lepo namestila.
/U krevet jedva može da stane samo jedna osoba/

VIDOJE:

Rekao bih da nije baš prostran. A gdje bi ti onda?

SUZANA:

Pa... Pored vas.

VIDOJE:

Nikako.

SUZANA:

Zato što sam stavila samo jednu posteljinu. Imam ja i drugu. Evo sve ću da podelim, budite bez brige.

VIDOJE:

Ja sam džentlemen i nije u redu.
/Legne na pod i stavi torbu pod glavu/

SUZANA:

Onda ću i ja na pod.
/Legne pored njega/
Ja sam žena, sama, suviše sama. Samo Sanjicu imam.

VIDOJE:

Divno dijete.

SUZANA:

Moji su se mene odrekli, a nju uzeli. Samo nas zamenili, znate.

VIDOJE:

Okrutno. Roditelji nekada rade stvari kojih nisu svjesni. A kasnije bude kasno. Imao sam takvih slučajeva u praksi.

SUZANA:

Tačno tako, bude kasno.
/Suzana ustaje/
Ustani. Neću više da te persiram. Ja hoću tebe, hoću da budem sa tobom, hoću da legneš u moj krevet ispod jedne posteljine.
/Suzana ljubi Vidoja, počinje da ga skida/

VIDOJE:

Suzana, šta ti je.

SUZANA:

Sve mi je. Idem sa tobom na pod, na klupu, na ulicu, u šumu. Idem i ne puštam te. Život si mi promenio.
/Suzana ga ljubi i vuče na krevet/

VIDOJE:

Nije pametno. Ti zaslužuješ nekog mlađeg, boljeg, vitalnijeg.

SUZANA:

Lažeš, lažeš. Gledala sam te ja. Djeluješ sigurno makar deset godina mlađe!

VIDOJE:

Ne poznaješ me. Ja sam danas ovdje, sutra negdje drugo, doma odavno nemam. Nisam onaj za kog me smatraš.

SUZANA:

Znam, ti si još bolji. I neću dom, ja hoću čoveka!

VIDOJE:

Čovjeka...

SUZANA:

Poštenog, vidovitog, čudotvorca, koji pomaže ljudima, koji ne bi ni mrava zgazio. Ti si za mene rođen.

VIDOJE:

Čovjek, ko je to?

SUZANA:

Moj čovjek, samo moj, od danas pa zauvijek.

7.

/Zoran, Bonjče, Danjo i Mirko nalaze se na koti br 13. Noć je./

BONJČE:

A što nam se položaj zove kota broj trinaest?

ZORAN:

A što je tebe majka tako ludog rodila?

MIRKO:

Koliko još?

ZORAN:

Četiri sata.

BONJČE:

Smrzoh se živ. Sad mi majka vatru naložila.

DANJO:

Kako to preko dana upeče ovo čudo, a uveče hoće kosti da ti se rastave od hladnoće po ovom kršu.

MIRKO:

Moj sin noćas sam radi domaći iz srpsko-hrvatskog. Nema mene da mu pomognem. Moja žena je slaba u pisanju sastava.

ZORAN:

Hoćemo li da plaćemo s tobom? Kme, kme.

DANJO:

Majka i otac su već spratili živo. Braća prave tronošce.

ZORAN:

A što su njih pošteđeli, a tebe poslali?

DANJO:

Nema pošteđe, nisu ni vojsku služili.

ZORAN:

Koja je muka?

DANJO:

Bliznad, mlađi od mene, rođeni nagluvi.

MIRKO:

Sjutra im obraz neće biti ukaljan kao nama.

BONJČE:

Nisam ja ukaljan, niko me ništa nije pitao. Kuc – kuc, izvoli, potpiši ili vojni zatvor. Da sramotim oca, to nikad. I moju Bojanu. Nisam vam rekao ali mi smo planirali da se uzmemo pred Novu Godinu.

DANJO:

A sve nesposobni Bonjče. Neka je sa srećom!

MIRKO:

Kad bi još imali čime da nazdravimo.

ZORAN:

Je li ikome u čuturi vode ostalo , makar po gutljaj da obilježimo.

/Svi ćute./

Crkoh žedan.

DANJO:

Da mi je majkinog soka od zove, nanovo bi se rodio.

BONJČE:

Ili boze iz Fontane. Ili kačamaka uz to.

MIRKO:

Dok mi ode bulaznimo, neko dvoje se ljube ispod Ajfelovog Tornja, šetaju Lisabonom, ubacuju novčić u Fontanu di Trevi.

DANJO:

Šta priča ovaj?

BONJČE:

Svako sanja svoju štalu punu sijena. Jedva čekam da je poljubim.

ZORAN:

Imam i ja neku, no što bi vama prič'o.

DANJO:

Života ti?

ZORAN:

Kasirka u PTK-a.

DANJO:

Liči li na Snežu, pošto se sa nje ne skidaš.

ZORAN:

Mrš u pičku materinu. Moja Ivana je bila nevina prije mene. Devetnaest ima. Iz škole sam je uzeo. Čeka me.

MIRKO:

Dobro si je krio onda.

ZORAN:

Poštena žena nije za oglasne table. Ja sa njom mislim ozbiljno, čim se vratim.

MIRKO:

A kad je to?

DANJO:

Pa kad nam pošalju zamjenu. Tako je rekao podoficir.

MIRKO:

On ladi jaja neđe u pozadini a ti si, zajedno sa nama u sred nedođije, u sred nečega što ne liči ninašta u čemu sam do sad bio.

ZORAN:

Rekli su, poslaće zamjenu. Ne podrivaj moral drugova!

MIRKO:

Prvo žega, sad stud. Žedan sam.

DANJO:

Kako zovu ovaj vjetar?

ZORAN:

Kod nas ima samo jedan – sjeverac, što bi mu ime mijenjali.

DANJO:

Nešto je čudan – k'o da čovjek od njega pobenavi. Sve mi se priviđaju neke stvari i ljudi. Maloprije vidjeh Brenu.

BONJČE:

Ma kakvu Brenu, ona se vratila u kuhinju.

DANJO:

Kad Vam kažem.

ZORAN:

Svijetlo!

BONJČE:

Ono su svici, šta te spopalo.

ZORAN:

Ma kad kažem!

DANJO:

Neka baba traži svoju kozu. Isti smo ti, no se nas ne boj.

BONJČE:

Bojane mi, i meni se sad čini da je nešto zasvijetlilo.

MIRKO:

Ubilo vas je sunce u glavu. Sjutra moramo nekako duplo sljedovanje vode, ili smo najebali.
/Svijetlo postaje sve jasnije. Čuje se glas/

“ĆETNICI, NEMATE KUD UTEĆI, NAS JE STOTINU”

DANJO:

Ko je ovo, Mirko?

MIRKO:

Naši zezaju, Danjo.

ZORAN:

Pričao mi je jedan iz susjedne čete, dva su im se tako usrala u gaće od straha, poslije nisu smjeli na oči od sramote.
/Svijetlo je sve bliže. Čuje se glas/

“ČETNICI, NE BOJTE SE, MI DOLAZIMO U MIRU” – /smijeh koji odliježe kroz mračne vrleti./

ZORAN:

Da se povlačimo, desetino?

DANJO:

Pa da mi se smiju kući.

MIRKO:

Nećeš stići kući osim u onoj kutiji.

DANJO:

Daleko se kazalo.

ZORAN:

Još smo na vrijeme da stignemo.

BONJČE:

A dje?

ZORAN:

Do kote jedanaest.

DANJO:

A koji je broj naš logor?

MIRKO:

Broj jedan.

/Ćute/

ZORAN:

Bježimo, ljudi.

BONJČE:

Možda je i njih četvorica, no lažu.

DANJO:

Ne bi rek'o, mnogo su sigurni u sebe.

MIRKO:

Bolje da nas zarobe pa razmijene. Krenemo li da bježimo, pucaće.

ZORAN:

Odakle ti znaš? Naređujem povlačenje!

DANJO:

Ja ću da pucam. Nisam došao da žaljam dupe o kamen. Ko je sa mnom?

/Svi ćute./

E, pizdo, do pizde. I ti, desetaru. Mirko, đe ti je ta fontana, bači jedan dinar za mene kad odeš. Ono gvožđe u Pariz me u životu ne zanima.

ZORAN:

Ako mi Ivana rodi sina, očete li doći na babine.

BONJČE:

Ja ću prvi da dobijem sina!

MIRKO:

Znate šta sam mrzio dok sam bio u osnovnoj. Pisao sam pismene iz srpsko-hrvatskog i uvijek dobijao četvorku. Ja pitam nastavnicu zašto, a ona mi veli...

DANJO:

Šta ti veli?

ZORAN:

Stvarno, šta?

MIRKO:

Uvijek ti fali posljednja rečenica.

8.

/U kampu, tzv. koti broj jedan. Tonći i Mario vežu голу Snežanu/

SNEŽANA:

Udari me u lice.

TONČI:

Što?

SNEŽA:

Razbij mi nos. Ajde, brzo.

MARIO:

Mogu ja, mogu ja, ti si sve prvi radija.

TONČI:

A mogu li ja da ti slomim rebro?

SNEŽANA:

Važi.

/Tonći i Mario udaraju Snežanu./

MARIO:

Je li dobro?

TONČI:

Ja sam se baš potrudija.

SNEŽANA:

Odlično.

TONČI:

Znači, tri kilometra južno odavde pa onda pet na jugoistok.

SNEŽANA:

Kota trinaest.

MARIO:

Smišni ste ko crtani. Uzeli baksuzni broj. Sami su krivi, je li , ljepotice?
/Snežana ćuti/

TONČI: (Novaku) :

Ćopavi reci još jednom, ako misliš da ostaneš živ.

SNEŽANA:

Nemojte, evo mene.

TONČI:

Ti si bila odlična. Samo da ćujem još jednom.

MARIO:

(Stavlja Novaku nož pod grlo)

Reci.

NOVAK:

Volim da gledam dok jebu četnikušu.

TONČI:

Ko si ti?

NOVAK:

Ja sam prljava izdajica.

MARIO:

Ovo je bolje no da smo ih ubili, matere mi.

TONČI:

Ostajte zdravo, družino. Pričajte doma kako ste heroji i brojte ordenje što ste dirali našu zemlju. Plava, obavezno slaži da si silovana, inače ništa od slave. Tako je u filmovima. Ajmo ća. Adio.

/Tonći i Mario odlaze./

NOVAK:

Hoću da umrem.

SNEŽANA:

Nećeš nego ćeš da me oženiš, inače će svi da znaju šta si ispričao zengama.

NOVAK:

Iskopaću sebi oči kašikom.

SNEŽANA:

I prepezati sebi grlo nožem. Ne seri, no nas oslobađaj nekako da se obučem i bježimo odavde.

NOVAK:

Kako da živim?

SNEŽANA:

Bitno je živjeti, izvući se, a kako, o tome imamo kad. Bitno je da nam se priče ne razlikuju. Inače ćemo gore proći nego kota broj trinaest.

NOVAK:

Ućuti, kurvetino. Ućuti, mrzim te, proklet bio dan kad sam se prijavio I došao ovdje. Prokleta bila ti i ja sa tobom.

9.

/Vidoje i Novak sjede u kafani Sunce./

NOVAK:

Meni je otac umro kad je vidio koga sam u kuću doveo.

VIDOJE:

To ti se čini.

NOVAK:

Nije mogla da ima decu, jednu godinu, dvije, tri. A ovdje se razni okupljali, kafana je to. I on je venuo, a ja sam je vala mlatio to što sam mo'go.

VIDOJE:

Od toga sigurno nije mogla da zatrudni.

NOVAK:

Idi u pičku materinu. I znaš šta je onda bilo?

VIDOJE:

Rekli su da nije do nje, nego do tebe.

NOVAK:

E, jebi mi oca, ako te više ikad išta pitam.

VIDOJE:

Nisam kriv. To se samo nametnulo.

NOVAK:

Snežana je rekla mom starom i tako je uvenuo. Mama i tata su sve u mene uložili, samo da dobiju unučice. Neću da te pitam što se nisam razveo, to ne smijemo da kažemo naglas.

VIDOJE:

I dok mrziš drugog, ti ga voliš.

NOVAK:

Jesi li grijешio?

VIDOJE:

Iha.

NOVAK:

Je li te sramota?

VIDOJE:

I da i ne. Sve što sam dužan, vratiću. Ako pretekne, ima ko da ispašta.

NOVAK:

Znao sam da nisi za koga se izdaješ.

VIDOJE:

Nikad ti nisam rekao ništa o sebi. Ni tebi, ni drugima.

NOVAK:

A Suzana?

VIDOJE:

Ko sam ja da joj branim.

NOVAK:

Je li te spopadala ova moja? Glavu da joj rascopam.

VIDOJE:

Bog s tobom, Novače.

NOVAK:

Bolje vidim i čujem, ne vrti mi se više u glavi. Manje je mrzim, što jes – jes. Ali da je očeram, ne mogu.

/Ulazi Suzana/

SUZANA:

Dobro jutro. Što si tako rano ustao? Zdravo, šefe. Sad će kafica. Rakijica?

VIDOJE:

Samo čaj od nane.

NOVAK:

Hoćemo li ođe vašu svadbu?

VIDOJE:

Ako ne smetamo.

SUZANA:

Tu smo još malo pa da nas zapamtite. Ne udaje se Suzi svaki dan, neka svi vide mog Vidoja! Samo jednu želju imam!

NOVAK:

Od kad je znam samo jednu želju ima, a to je da se uda. Šta je sad?

SUZANA / Vidoju/ :

Da se ošišaš i obriješ, ljubavi moja jedina. E, onda će tek svi da nam zavide!

VIDOJE:

Ne dolazi u obzir. To mi brane načela mog načina života.

SUZANA:

Kakva načela? Pa živiš kao svi mi, sa mnom jede, sa mnom spava, ponekad se izgubiš, ali takvi ste vi muškarci. Mene Vidoje ne bije, znaš Novače.

NOVAK:

A jesi vala zarastao, ko da se kriješ ispod te kose i bradurine.

VIDOJE:

To su samo predrasude. A gdje je Snežana? Dogovorili smo se da mi donese čaj od hajdučke trave, to se u mom kraju koristilo kao najbolji lijek za podizanje imuniteta. Slabašna mi je nevjesta, da mi ojača malo.

NOVAK:

Koji je tvoj kraj?

VIDOJE:

Daleko odavde. A trave ima i ovdje kod vas.

/Ulazi Snežana/

SNEŽANA:

Našla u prodavnici zdrave hrane, ima i uputstvo.

VIDOJE:

Ta je sigurno prskana, danas je sve vještačko.

NOVAK:

Tu si u pravu. Ne zna se je li više bolesnih, ili prodavnica ljekovitog bilja i zdrave hrane.

SNEŽANA:

Nazva me Ivan maloprije, reče – svratiće.

SUZANA:

Ju, što se poranilo. Ja bolje da priprelim pečenje, biće prometno danas. Svinjsko, ili juneće?

NOVAK:

Opet ti? Uvijek reci teleće, ćurko jedna. Oprosti, Vidoje, zaboravim se.

SUZANA:

Tako on meni stalno.

NOVAK:

Ma sad je domaći. Ne smije mušterija da zna koliko je staro meso, shvati to.

SUZANA:

Neću ja ovde još dugo, pa ćeš drugoj ti tako. A i Sneška da je pametna, pa da ide.

SNEŽANA:

Gledaj ti svoj posao, mene pušti na miru.

VIDOJE:

Imam osjećaj da će baš biti mirom i duhovnom ravnotežom ispunjen dan.

NOVAK:

I šta kažeš – siguran si da Ivan neće ovdje praviti zgradu?

VIDOJE:

Garantujem ti životom.

/Ulazi Ivan/

IVAN:

Dobro jutro, dobri ljudi. Je li me neko tražio?

SNEŽANA:

Ne znam, sad sam ušla.

SUZANA:

Ne znam, sad sam ustala.

IVAN:

Što su ove žene odjednom zaglupile, pa samo kao patke – ne znam, ne znam. Niko me nije tražio?

VIDOJE:

Lično sam poranio i niko nije pitao za vas.

IVAN:

Pominje se da će konkurencija da se pojavi. Nešto se sprema.

NOVAK:

Ko to otvara kafanu, govori?

IVAN:

Ma jebala te kafana. Građevinska mafija, ozbiljna.
/Vidoju/

Reci mi, hoće li se pojaviti?

VIDOJE:

Neće.

IVAN:

Ubiću te ako lažeš.

SUZANA:

Gazda Ivane!

VIDOJE:

Rekao sam ti.

SNEŽANA:

Od kad si ga izliječio, mnogo prijete pištoljem.

VIDOJE:

Malo čaja od matičnjaka i nevena i sve će da prođe.

SUZANA:

A teleće pečenje je tako divno! Mrtva bi ga usta jela!

IVAN:

Odavno nijesam doručkovao pečenje, ali ako ima...

NOVAK:

I rakijica, domaća, sad će sve za sekund. Snežana, Suzana. Vidoje, reci nešto.

VIDOJE:

Nema više ni reketa, ni ucjena. Otvorio sam ti čakre, sve ćeš da ih odbiješ.

IVAN:

Čime.

VIDOJE:

Ne smije sve ni da se kaže. Hoću i ja, poslije deset godina vegeterijanstva da probam pečenje!

IVAN:

To se broji. Ko si ti tačno? Moji su saznali tri priče. Nijedna mi se ne sviđa.

VIDOJE:

Ko te pita da li ti se sviđa, ili ne. Uzmi jedi i poškropi hljeb vinom crvenim kao krv. I ja ću sa tobom. Suzi, nećemo rakiju no vino.

SUZANA:

Stiže!

/Donosi vino/

/U kafanu uskaču četvorica ljudi obučenih u crno, svi su naoružani/

CRNI:

Da se niko nije pomjerio. Tišina. Ruke na potiljak. Ti, izlazi!

NOVAK:

Znao sam da će i ovaj dan doći.

SNEŽANA:

Jedva sam čekala da se pojavite.

IVAN:

Ma šta lupate kreteni. Evo, znam da sam kriv, pare nemam, mene vodite, njih ne dirajte.

CRNI:

Lezi dolje, stoko jedna. Ti, diži se!

VIDOJE:

/ustaje/

I tako je prvo došao čudotvorac, a za njim i čudo.

CRNI:

Među vama je ratni zločinac! Ruke na potiljak!

VIDOJE:

U ime oca i sina, praštajte.

/Odlježe bomba. Svi akteri ostaju ukočeni./

SUZANA:

I tako osta Sanjica siroče. Moji su je posle usvojili. Neće je pustiti dalje od srednje poljoprivredne, sigurna sam. A ja? Nisu me oplakali, ali me sahraniše u Kolašinu. Vidoje je završio u svom selu. O njemu su mnogo novine pisale, čak su i mene pominjali, ali samo ono sa dva slova. Snežina glava se zalepila za plafon, niko ne zna kako. Novak je ostao prvo bez one normalne desne noge. Momak u crnom, onaj što je pričao, imao je plave oči. Plakale su za njim, žena i dve male devojčice. A posebno u garsonijeri, trudna ljubavnica. Ivan je bio ono što kažu, na mestu mrtav. Moj Vidoje ništa nije slagao. Nova zgrada nije napravljena, niti je nova kafana otvorena. Samo, kad dobro ugrije, ljudi kažu: Na ovom prokletom mestu, žega ni travi ne da da poraste.

KRAJ

JU Nikšičko pozorište

Pozorišni savjet: prof. dr Bojka Đukanović, predsjednica
članovi: Goran Bulajić, Sava Čupić, Tatjana Tomanović i Veljko Dendić

Direktor: Zoran Bulajić

Urednik: Slavojka Marojević

Lektor: Bojana Perišić

Tehnički prelom i dizajn časopisa: Milinko Žižić

Dizajn korica: Darko Musić

Trg Save Kovačevića 5, Nikšić, Crna Gora

Telefon: 040/213-566

Fax: 040/214-353

E-mail redakcije: slavam@t-com.me

Internet: www.niksickopozoriste.com

